

વાયડામિત્ર

વર્ષ : ૯૮ સંયુક્ત અંક : ૬,૭ જૂન, જુલાઈ - ૨૦૨૦

કિંમત રૂ. ૩૦/- (વાર્ષિક)

With Best compliment form
Shree Vayad Group of Companies

**Shree Vayad Construction Corporation,
Mumbai**

**Shree Samarinandan Projects pvt. Ltd.,
Mumbai**

Shree Vayad Developers, Nasik

Shree Vayad Engineering, Nasik

Shivshakti Construction, Amravati

**Bipin Shah
Geeta Shah
Dhaval Shah**

**Trupti Rajendra Shah
Rahul Shah**

**Jitendra Shah
Sunita Shah**

Address

**7, Badeshwar Building, Opp. One up Store, Rajawadi,
M.G. Road, Ghatkopar, East Mumbai - 400 077
Ph. 022-21027687, E-Mail : shreesamirinandan@gmail.com**

શ્રી વાયડા વણિક સેવા ટ્રસ્ટ સંચાલિત વૈશ્વિક જ્ઞાતિ સમાચારપત્ર

વાયડામિત્ર

પ્રકાશન પ્રારંભ વર્ષ સંવત-૧૯૭૭ માસ : મહા - માર્ચ, ઈ.સ. ૧૯૨૧

જૂન-જુલાઈ - ૨૦૨૦, પ્રત-૧૧૨૬, વર્ષ-૯૮, અંક-૬, ૭

શ્રી વાયડા વણિક સેવા ટ્રસ્ટ

E-mail : vayva95@gmail.com

www.vayvaset.in

સંચાલક ટ્રસ્ટી મંડળ

શ્રી શશાંકભાઈ આઈ. શાહ	અમદાવાદ	પ્રમુખ અને ટ્રસ્ટી
શ્રી ધીરેનભાઈ કે. પરીખ	અમદાવાદ	ઉપપ્રમુખ અને ટ્રસ્ટી
શ્રી સુનીલભાઈ આર. શાહ	અમદાવાદ	ઉપપ્રમુખ અને ટ્રસ્ટી
શ્રી વ્રજેશભાઈ એન. પરીખ	અમદાવાદ	માનદ્ મંત્રી અને ટ્રસ્ટી
શ્રી મેહુલભાઈ એસ. શાહ	અમદાવાદ	માનદ્ ખજાનચી અને સહમંત્રી
શ્રી રમેન્દ્રભાઈ જે. પરીખ	અમદાવાદ	ટ્રસ્ટી
શ્રી કિરણભાઈ એસ. શાહ	વડોદરા	ટ્રસ્ટી
શ્રી શરદભાઈ પી. શાહ	મહેસાણા	ટ્રસ્ટી
શ્રી જીતેન્દ્રભાઈ બી. શાહ	મુંબઈ	ટ્રસ્ટી

માનદ્ તંત્રી અને પ્રકાશક : શ્રી શ્રેણીકભાઈ એન. પરીખ

બી-૭, શ્રી સિદ્ધિ ડુપ્લેક્સ, એપોલો હોસ્પિટલ સીટી સેન્ટર પાસે,

પરિમલ ગાર્ડન નજીક, આંબાવાડી, અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૬.

ફોન નં.: ૯૭૨૪૪૮૧૪૯ (સાંજે ૭.૦૦ પછી) ઈમેઈલ : snp4758@gmail.com

માનદ્ વ્યવસ્થાપક : શ્રી નિશીથભાઈ એ. પરીખ

ડી/૬૦૨, વિષ્ણુધારા ગાર્ડન્સ, ઈલોગીયા હોટલ પાછળ,

ઓફ એસ.જી. હાઈવે, ગોતા-જગતપુર રોડ, અમદાવાદ-૩૮૨૪૭૦

ફોન નં.: ૯૪૨૮૪૬૧૮૨૨ (સાંજે ૯.૦૦ પછી) ઈમેઈલ : nparikh7@yahoo.in

મેમ્બરશીપ લવાજમ

ભારતમાં: રૂ.૩૦/- (સામાન્ય), રૂ.૧૦૦૧/- (આજીવન), રૂ.૨૫૦૧/- (પેટ્રન), વિદેશમાં : રૂ. ૫૦૦૧/-

સભ્યો અને જ્ઞાતિજનો ભેટ, જા.ખ. વિગેરેની રકમ સંસ્થાના ખાતામાં જમા કરાવી તેની

પહોંચ શ્રી નિશીથભાઈને વોટ્સએપ કરી શકે છે. પહોંચ મોકલવાની જવાબદારી રકમ જમા

કરાવનારની રહેશે. ખાતાની વિગત નીચે પ્રમાણે છે.

Shree Vayada Vanik Seva Trust, Central Bank of India, Mithakhali Branch, Ahmedabad.

A/c No.: 3172539192, IFSC Code.: CBIN0280553

શ્રી નીલાબહેન હરીશભાઈ પરીખ પરિવાર (થાણે, મુંબઈ)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

કોરોના

કોનામાંથી આવ્યું અને કોણે કોને આપ્યું ?
પ્રશ્નો છે આ મહામારી....
રોજ રોજ વધતાં કેસો અને દોડતું તંત્ર !
સરકાર માટે છે મહામારી...
નાથીશું આ વાયરસને ડોક્ટર્સ, નર્સ, વોરીયર્સથી !
લોકડાઉનની શિસ્તમાં રહી,
સકારાત્મક અભિગમથી મહાત કરીએ આ મહામારી...
કોરોના એ અભિશાય ?

ના ના કોરોના છે આશીર્વાદ...
સ્વચ્છતા..આદરેલા અભિયાનને,
વેગ આપવાની ટેવ છે....
સોશિયલ ડીસ્ટસીંગ.. શિસ્તપાલનને,
સમજવાની જરૂરિયાત છે...
ઘરે રહો.. ખોટા ખર્ચાઓ બંધ કરી,
બચત કરાવનાર બેંક છે....
સ્વસ્થ રહો.. બહારનું, વાસી, જંકફૂડ બંધ કરી,
સાત્વિક આહારની જરૂરિયાત છે.
માસ્ક.. વાદ - વિવાદને રોકતું તાળું છે..
LOCK DOWN.. પ્રદુષણ ફેલાવતા ઔદ્યોગિક વાતાવરણને,
નૈસર્ગિક બનાવતું SANITIZER છે.
સંબંધ.. Digital - સંબંધોથી ભુલાયેલા,
પારિવારિક સંબંધો વધારતી App છે...
અને ઈશ્વરીય શક્તિના અસ્તિત્વનો અહેસાસ છે.

- શોભના સુનિલ શાહ, અમદાવાદ
મો. ૯૮૨૫૦ ૯૬૨૮૨

સ્વ. રમેશચંદ્ર રજનીકાંત પરીખ (પાટણવાળા) ના જય શ્રી કૃષ્ણ

સ્વ. સોહાગિનીબહેન તથા સ્વ. નવનીતભાઈ બી. શાહ (દેત્રોજવાળા) ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

આવા તે કેવા સંબંધ

આવા તે કેવા સંબંધ

સંબંધોની માયાજાળમાં અટવાયા અમે,
ઘડીમાં બંધાયા અને ઘડીમાં છૂટયા અમે

આવા તે કેવા સંબંધ

કરૂ છું વિચાર જ્યારે કેવી છે આ દુનિયા
દિલ તો ફુગ્ગા જેવા, ઘડીકમાં ફૂલ્યા, ઘડીકમાં ફાટયા અમે

આવા તે કેવા સંબંધ

મળ્યા જ્યારે અમે, થયું ક્યાંક જોયા છે તમને
હાઈ હેલ્લો કર્યું ને પછી તો વિસરાયા તમે

આવા તે કેવા સંબંધ

ક્યાંક વાણી ની મીઠાશ, ક્યાંય શબ્દોની કડવાશ,
કડવાશ મીઠાશ ના ચકડોળ ગોળ ગોળ ફર્યા અમે

આવા તે કેવા સંબંધ

કાચ તણા દિલ તૂટયા ફરી જોડાય નહીં
સંબંધમાં પડી જો તિરાડ, કેમે કરી સંધાય નહીં.

આવા તે કેવા સંબંધ

નથી રહી માણસાઈ, અહી માનવી ને કોણ પૂછે છે
રૂપિયા ની ભાષા સમજનારા સંબંધોને કોણ પૂછે છે

આવા તે કેવા સંબંધ

માનવીના દિલ જોઈ પ્રભુ વ્યંગમાં મલકાય છે
ફાની દુનિયા માં તુ શાને ભરમાય છે

આ તો છે કલયુગી સંબંધો ના ખેલ

આવા તે કેવા સંબંધ, આવા તે કેવા સંબંધ

- પ્રવિણાબેન દિપકભાઈ દલાલ, મુંબઈ

મો.૮૩૬૬૬ ૮૧૮૩૨

દીપક કાંતિલાલ ઝવેરી (અમદાવાદ)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

ચંદનબહેન વલ્લભદાસ મોહનલાલ શાહ (કડીવાળા) પરિવારના જય શ્રી કૃષ્ણ.

અને વર્ષો પછી આજે...

એક સત્ય ઘટના

અને વર્ષો પછી આજે....

૧૯૫૮નો એ સમય હતો. ઉનાળાના લાંબા વેકેશન બાદ આજે શાળાઓ શરૂ થઈ. લાંબા સમયે શાળાએ ગયા, મિત્રો મળ્યા. આગળના વર્ષોમાં આવી ગયા. અમે બધા ખૂબ ખુશ હતાં. નવા વર્ગમાં ગોઠવાય ગયાં. વર્ગશિક્ષક કંઈક કહેવાનું શરૂ કરે ત્યાં તો પટાવાળો એક છોકરીને લઈને આવ્યો. શિક્ષકે નવી આવેલ છોકરીનો પરિચય કરાવ્યો અને વર્ગમાં એક નજર ફેરવી. શિક્ષકે નવી આવેલ

છોકરીને મારી બાબુમાં બેસાડી દીધી.

શાંતિ એનું નામ. ઉંમરમાં મારાથી પૂરાં પાંચ વર્ષ મોટી. હું તો એને જોઈ સ્તબ્ધ જ થઈ ગઈ. કહેવા પૂરતી સફેદ દેખાય તેવી જૂની સાડી પહેરેલી એ છોકરી મારી બાબુમાં બેસી ગઈ. ટાઢ તડકાને ઝેલીને કાળી અને કડક લુખ્ખી ચામડી એક હાડપિંજર પર મઠી દીધી હોય તેમ લાગે. કૃષ્ણકાય ફીક્કુ શરીર, ભીની ભીની ડરેલી અને દયામણી આંખો, સાવ ચોટલી જ દેખાય તેવા સૂકા ભૂખરા વાળ, હાસ્ય તો તેના મોં પર ક્યારેય દેખાયું હશે કે કેમ ? એ કળી શકાય એમ ન હતું.

મારા મનમાં ઘણાં પ્રશ્નો થયા પણ શિક્ષક સામે જ હતાં એટલે પૂછવાનો સવાલ જ ન હતો. સાતમાં ધોરણનો એ પહેલો દિવસ હતો એટલે શાંતિ સાથે કોઈ વાત થઈ નહીં. રીસેસ પડી. ક્લાસની બધી છોકરીઓ ભેગી થઈ. બધાએ શાંતિ સાથે વાત કરવા માંડી. મેં જોયું એની પાસે કોઈ નાસ્તો ન હતો અને એનું ઘર તો ઘણું જ દૂર હતું. હું શાંતિને મારી સાથે મારે ઘેર લઈ ગઈ.

શાળાની સામે જ મારું ઘર હતું. મારી સાથે સાડી પહેરેલ છોકરીને જોઈ મારી બા પણ વિચારમાં પડી ગઈ. મેં બાને શાંતિનો પરિચય કરાવ્યો. મારા ક્લાસમાં નવી આવી છે અને છેક સ્ટેશન પર રહે છે. એટલે મારી સાથે લઈ આવી. બાએ અમને બંનેને દૂધ અને નાસ્તો આપ્યા. અચકાતા અચકાતા શાંતિએ મારી સાથે નાસ્તો કર્યો.

મારા બધા સવાલોના જવાબો એકાક્ષરમાં જ મળતા. તેને માત્ર હિન્દી જ આવડતુ અને સાચુ કહું તો મને કયા સાચુ કે સાચુ હિન્દી બોલતા આવડતું હતું ? તો પણ

નિલેષ અરવિંદભાઈ શાહ (દ્રુપદ સિક્યોરીટીઝ પ્રા. લિ.), જય શ્રી કૃષ્ણ.

સ્વ. ગોરધનદાસ કૃષ્ણલાલ પરીખ (કડી)ના પરિવારના જય શ્રી કૃષ્ણ.

અમારો વ્યવહાર નભતો હતો.

મેં એને પૂછ્યું – તું ક્યાં રહેતી છે ? સ્ટેશન પે ઘરમેં કોણ કોણ છે ? – બડે ભૈયા – બડી બહન ઓર મેં ઓર તેરી બા ? પતા નહીં ।

તેરે પિતાજી ? – નહીં છે ।

પહેલાં ક્યાં રહેતે થે ? પાકિસ્તાન – સીંધ – એણે આટલું કહ્યું મને જાણે કશું સમજાયું નહીં – દિલ્હી એણે છેલ્લે કહ્યું દિલ્હી રહેતા હતાં –

પહેલે ક્યાં પઢતી થી ? બહન કે પાસ

આમ શાળાનો પહેલો દિવસ પૂરો થયો.

બીજા દિવસથી શાંતિ રોજ મારી જોડે જ બેસતી. કલાસમાં બીજા જોડે ખાસ ઝાઝું બોલતી નહીં. રીસેસમાં રોજ મારી જોડે મારે ઘેર પણ આવતી અને પછી તો એ અમારે ઘેર આવતા કે નાસ્તો કરતા હિચકિચાતી પણ નહીં. અમારા ઘરમાં પણ બધા ભાઈ-બહેનો સાથે હળીમળી ગઈ. વળી અમારા ઘરમાં મામા-કાકા-માસી-ફઈબા સિવાય પણ દાદાના મિત્રોના પણ બે-ત્રણ છોકરાં રહેતા અને ભણતા. અમારો પરિવાર ઘણો વિશાળ હતો એટલે કોઈને તકલીફ પણ પડતી નહીં પણ એનું ઘર ઘણું દૂર હોય – અમારે જ્યારે ટ્રેનમાં જવા – આવવાનું થાય ત્યારે મને એના ભાઈ-બહેનને મળવાનો જવાનો મોકો મળતો.

આ સમય દરમિયાન શાંતિ અને તેના પરિવાર પાસેથી જાણેલી તેમના જીવનની દાસ્તાન આજે હું તમને જણાવું છું.

સાલ ૧૯૪૭ના એ દિવસો હતાં. દેશ આઝાદ થયો. હિન્દુસ્તાન – પાકિસ્તાનના ભાગલા પડ્યાં. “કરાંચીના એક હિન્દુ મહોલ્લામાં અમારો વિશાળ પરિવાર રહેતો હતો. બહોળો બિઝનેસ હતો. પાણી માંગો તો કેસરિયા દૂધ હાજર થાય એવી દોમદોમ સાહ્યબી. સુખનો સૂરજ સોળે કળાએ ઝગમગતો હતો. વૈભવ અને કિર્તીના કાંગરા આભને અડતા હતાં. દાદાએ શરૂ કરેલા ધંધાને પિતાએ પોતાની સમજ, આવડત અને ઈમાનદારીથી ખૂબ વિકસાવ્યો હતો. કરાંચીમાં અમારા પરિવારની આબરૂનો ડંકો વાગતો હતો. અમે શીખ પણ કહેવાના – અમને હિન્દુ ધર્મ માટે ખૂબ માન અને પડોશમાં રહેતા મુસ્લિમોને પણ અમે ગળે મળતાં. હિન્દુના તહેવારો ઉજવતા શિખના તહેવારો સાથે દિવાળીને પણ શાનથી ઉજવતા. તો વળી ઈદ અને રમઝાનની પણ કાગડોળે રાહ જોતાં, પડોશમા રહેતાં અહેમદચાચા, કરીમચાચા, ફાતિમાચાચી અને ખાતુનચાચી વિના તહેવારોની

સ્વ. હેમંતભાઈ એચ. કાશીપારેખ પરિવારના જય શ્રી કૃષ્ણ.

અશ્વિનભાઈ કૃષ્ણલાલ પરીખ પરિવાર (કડી-અમદાવાદ)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

ઉજવણી અમારી ફીકી લાગતી, અધૂરી લાગતી. જ્ઞાતિમાચાચી કે ખાતુનચાચી કેટલાંય મિઠાઈ, રમકડા અને કપડાં લાવી અમને ભેટ સોગાદથી ખુશ કરી દેતા. બા પછ તેમને જાતજાતની મિઠાઈ - વાનગી કરી તેમને પ્રેમથી ખવડાવતા. અમારા વિના ઈદ તો તેમને ફીકી લાગતી. વાર - તહેવારે અમે બધાં ભેગા મળી આખો મહોલ્લો શણગારતા અને આનંદ કિલ્લોલથી રહેતા. શાંતિ કહેતી ત્યારે તો હું ચાર-પાંચ વર્ષની માંડ હોઈશ.

અચાનક જાણે શું થયું ? બધાના મગજ પર ભૂત સવાર થઈ ગયું. મારા પિતાજી - માતા, મોટા ભાઈઓ બહેન હાથમાં જે ભેગું થયું તે લઈને ભાગવા માંડ્યા. જીવ લઈને ઘરના પાછળના દ્વારેથી ભાગવા માંડ્યા. મારી માંએ હાથ-મોં ઢાંકીને મારો હાથ ખેંચીને દોડવા માંડ્યું. હું તો નાની દોડું તો પણ કેટલું ? મહોલ્લાના નાકેથી હાકોટા - દેકારા અને બુમરેંગ કરતું ટોળું મહોલ્લામાં પ્રવેશ્યું. તેમની પાસે હથિયારો હતા અને મગજમાં શૈતાન સવાર થયેલો હતો. મારો - કાપોની બૂમો પડતી હતી. મારી માંના હાથમાંથી મારો હાથ છોડાવી મારા પિતાએ મને ઉંચકી લીધી અને માને કહ્યું કે તું બે છોકરાઓ અને મોટી છોકરીને લઈને દોડવા માડ હું શાંતિને લઈને આવી પહોંચું છું. તેમના ખભે એક ભારેખમ થેલો માત્ર હતો.

હાકોટા કરતાં ટોળાને રોકવા ખાતુનબીબી મહોલ્લાના પ્રવેશદ્વાર પાસે હાથ ફેલાવીને ઊભા રહી ગયા. ધક્કા મુક્કી થયા અને એક કારમી ચીસ પડી. ખાતુનબીબીને રહેંસી ટોળું મહોલ્લામાં પ્રવેશી ગયું. અહેમદ ચાચા બધાને રોકે કે કંઈ કહે ત્યાં તો ધડામ.... ધડામ - બે ત્રણ ધડાકા થયાં. લોહીનો છોળો ઊડી.... આ અવાજો સાંભળી મારા પિતાજી શાંતિને લઈ પાછા ફર્યા. તેઓ કશું બોલે કે કશું સમજે તે પહેલાં તો સન....ન્....ન્... કરતી એક ગોળી મારા પિતાજીની પઘડીને આરપાર નીકળી ગઈ. હું ગભરાઈને ગુમસુમ થઈ મારા પિતાજીને વળગી પડી. લોહીનો ફુવારો ઉડ્યો - પિતાજીના લોહીથી મારું શરીર અને કપડાં રંગાઈ ગયા. લોહીથી લથબથ પિતાજી ઢળી પડ્યા. પરિવારનો એ વડલો ઢળી પડ્યો. આખો મહોલ્લો અને અમારુ ઘર શોકમાં ડૂબી ગયું - ત્યાં સ્મશાનવત્ શાંતિ હતી. બધા સ્તબ્ધ થઈ ગયા - શોકમગ્ન હતાં. મારા પિતાના નિશ્ચેતન દેહ પર હું અર્ધબેભાન અવસ્થામાં ઊંધી પડી હતી.

બડે ભૈયાને શું થયું ? કદાચ પિતાજીની ફીકર થઈ હશે... માની અનેક ના છતાં તેઓ પાછળના દરવાજેથી ઘરમાં પાછા આવ્યા અને તેમને પોતાની સગી આંખે આ કુરતા સાથે મિત્રતા અને મોતની મહેફીલને જોઈ. કયો પુત્ર પિતાને ગોળીએ વીંધાતા જોઈ શકે ? કયો ભાઈ નાની બહેનને લોહીથી લથબથ નિહાળી શકે ? કયો સહૃદયી સ્નેહી

સ્વ. હરીશભાઈ રસીકલાલ પરીખ (ભરૂચ) પરિવારનાં જ્ઞાતિજનોને જય શ્રી કૃષ્ણ

સ્વ. રમણલાલ બ્રેડીના પરિવારના જય શ્રી કૃષ્ણ.

પડોશીની હત્યાને જીરવી શકે ? બડે ભૈયા રડતા કકળતા ખાતુન ચાચી અને એહમદ ચાચા પાસે આવ્યા. ચાચા-ચાચીને હલાવી બોલાવવાની કોશિષ ઠગારી નીવડી. તેમના ચરણ સ્પર્શ કર્યો અને અશ્રુનો અભિષેક કર્યો અને ત્યાં તો પિતાજીને લોહીના ખાબોચિયામાં પડેલા જોતાં જ ભાંગી પડ્યાં. તેનું હૈયું હવે હાથમાં ન હતું. રોતા કકળતા બડે ભૈયા ભાંગી પડ્યા. કરીમચાચા પાસે બડે ભૈયાને સાંત્વન આપવા કે હિંમત આપવાનો શબ્દો ન હતો કે ન હતી કોઈ શક્તિ. ફાતિમાચાચીએ બડે ભૈયાને ઉભા કર્યા. ભૈયા ખૂબ મુશ્કેલીથી પિતાજી પાસે આવ્યા. પિતાજીનો ચરણસ્પર્શ કર્યો. તેમના શબને બાથ ભરી રોઈ રહ્યાં હતાં. તેમને હતું કે હવે શાંતિ પણ ચિરશાંતિમાં પોટી ગઈ છે પણ... ફાતિમાચાચી એ ભૈયાને ઉભા કર્યા. તેમની આંખો ભૈયાને ઘણું કઠી રહી હતી. આખો મહોલ્લો શોકમગ્ન હતો, વિવશ હતો - સ્તબ્ધ હતો. કરીમ ચાચાએ ભૈયાને ઊભા કરવામાં મદદ કરી. પિતાના ખભે રાખેલો એક મોટો ભારે થેલો ભૈયાના હાથમાં સોંપ્યો અને અહીંથી વિના વિલંબ જતા રહેવા કહ્યું. કયો પુત્ર પિતાને કાંધ આપવાના સમયે ત્યાંથી ખસી શકે ? ભાંગી શકે ? કરીમચાચાએ મારા પિતાજીના હાથ પરનું સોનાનું કડું ભૈયાના હાથ પર ક્યારે પહેરાવી દીધું તેનો ખ્યાલ જ ન રહ્યો. બડે ભૈયાએ છેલ્લી વાર મારું મોં જોવાના આશયથી મને ચતી કરી. લોહીથી લથબથતી મને જોતાં તેમનું હૈયું અને હાથ કાંપતા હતા. મને હલાવી. તેમને જોતાં જ મારા મોંમાંથી શબ્દો સરી પડ્યાં બડે.... ભૈયા... !! હવે બધાને લાગ્યું કે હું બચી ગઈ છું. ફાતિમાચાચીએ ભૈયાના હાથમાંથી મને ઉપાડી લીધી. બડે ભૈયાના હીબકા સમાતા ન હતાં. કરીમચાચાનો દિકરો પાણીનો જગ ભરીને આવ્યો. ફાતિમાચાચીએ મારા ઉપર ઉડેલા લોહીના ડાઘ ધોવા માંડ્યા. મને પાણી પાયું - બડે ભૈયાને પાણી પીવડાવ્યું અને ભૈયાને ત્યાં ભાગવા ખુદાહાફીઝ કહીને જાણે રીતસરનો ધક્કો જ આપ્યો. ભૈયા મને ઉંચકીને દોડવા માંડ્યા - ત્યાં જ કરીમચાચાએ બૂમ પાડી રોક્યા અને પિતાજી પાસેનો થેલો બડે ભૈયાના ખભે લટકાવી દીધો. “સંભલ કે જાના - ખુદા તારી રક્ષા કરે”ની શુભાશિષ સાથે દોડવાનો આદેશ આપી દીધો. પિતાજીની એ છેલ્લી યાદગીરીને બડે ભૈયાએ હૈયા સરસી ચાંપી દોડવા માંડ્યું.

માનવ મહેરામણમાં દોડતા બડે ભૈયા સામે ખેલાઈ ગયેલો આ ખૂની ખેલ તેમના સ્મરણપટ પર વર્ષો બાદ આજે પણ અકબંધ સચવાયેલો હતો.

દેજારોનો માનવ પ્રવાહ કરાંચી સ્ટેશન, બસ સ્ટોપ, શહેરના મુખ્ય માર્ગોને છોડી જ્યાં જાન બચી શકે તેવા સ્થાનો તરફ વળી રહ્યો હતો. જેને જુઓ તેની આંખોમાં વિહ્વળતા અને ભયનો માહોલ ડોકાતા હતા. જ્યાં ત્યાં મોતના ખેલ ખેલાતા હતા. ઉપર

જ્યોતિબેન કેશવલાલ શાહ પરિવાર, (મુલુન્ડ - મુબઈ) જય શ્રી કૃષ્ણ.

સ્વ. વિદ્યાબહેન રસિકલાલ શાહ (કડી)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.-૯. પ્રેરણાબેન કે. પરીખ

આભ અને નીચે ધરતી - ક્યાં જવું ? કેમ બચવું ? કોણ મર્યું ? કોણ ખોવાયું ના જવાબો કોઈ પાસે ન હતાં.

અમારાં એક પ્રશ્નનો જવાબ આપતા એકવાર શાંતિએ કહ્યું - “બડે ભૈયા” હા બડે ભૈયા તો ખરાં પણ એમને મોટા કેમ કહેવાય ? તે સમયે એમને પણ ક્યાં પૂરી સમજ કે પૂરી ખબર પડતી હતી ? એ સમયે તેમણે પણ માંડ ૧૪ વર્ષ પૂરા કર્યા હતાં. ત્યાં તો દૂર આગળ ટોળા વચ્ચે દોડતી મોટી બહેનને ભૈયાએ ખોઈ. ભૈયાએ મોટેથી બહેનને બૂમ પાડી. ભૈયાનો અવાજ કાને અથડાયો. મોટી બહેન બહાવરી બની ભૈયાને શોધવા માંડી. ભૈયાએ બહેનને જોઈ હતી અને અમે દોડતાં તેની પાસે પહોંચી ગયા. આમ સવારે ૯ વાગ્યાના વિખૂટા પડેલા અમે છેક સાંજે ૪ વાગે મોટી બહેનને મળ્યા.

અમે બહેનને મા અને બે ભાઈઓ વિષે પૂછ્યું. જીવ બચાવવાની દોડમાં મા બંને ભાઈઓના હાથ પકડી દોડતી, અથડાતી, અગાળ - પછાળ થતી હતી અને ધસમસતા માનવ મહેરામણમાં બે ભાઈઓ અને મા ક્યારે છૂટા પડી ગયા તેની સમજ... હું શોધતી રહી, બિલખતી રહી, રડતી રહી પણ અહીં ક્યાં કોઈને કોઈની પડી હતી. એક કાકીએ કહ્યું દોડ નહીં તો પીંખાઈ જઈશ - મરી જઈશ અને હું દોડતી રહીં. તો પણ, મોટી બહેનને મળ્યા પછી બડે ભૈયાને થોડી રાહત લાગી - થોડો બોજ ઓછો થતો હોય એમ લાગ્યું. સવારથી અત્યાર સુધીમાં ભૈયાના પગ જરા પણ રોકાયા ન હતાં. તો મેં પણ કોણ જાણે એક પ્યાલો પાણી પણ માંગ્યું ન હતું. મને ઉંચકીને દોડતા ભૈયા પર શું વિતી હશે ? એની સમજ તો મને ત્યારે ન હતી, પણ આજે જ્યારે એ હું યાદ કરું છું ત્યારે આંખો ભીની થઈ જાય છે. મન ક્ષુબ્ધ થઈ જાય છે. મને ઘણી વાર થાય એ દિવસે પિતાજીને બદલે મારા માથામાં ગોળી કેમ ના વાગી ?

ઘરની સાત વ્યક્તિમાંથી ત્રણ તો અમે ભેગા થયાં. પિતાજી તો ઈશ્વરના ધામમાં પહોંચી ગયાં. માં ક્યાં ? ભાઈઓ ક્યાં ? તેમને શોધતી અમારી આંખો રાત્રે પણ મીંચાતી ન હતી. આખો દિવસ અમે તેમને શોધતા રહેલા હતાં - એમ કહો કે આકાશ - પાતાળ એક કરતાં હતાં પણ દોડતા ભાગતા માનવ પ્રવાહમાં માં અને બે ભાઈઓને શોધવા એ સમુદ્રમાંથી સોય શોધવા જેટલું કપરું હતું.

સૂરજ ઢળી ચૂક્યો હતો. આલિશાન મહેલા જેવા ઘરમાં રહેતા અમે આજે પૃથ્વીની પથારીમાં આકાશને ઓઢીને સૂવાના હતાં. બહેન અને બડે ભૈયાએ તો કદાચ આ સ્વીકારી લીધું હશે પણ કંકરની પથારી પર મને સૂવડાવતા તેમના હાથ કંપી ઉઠયા. પણ પાસે ક્યાં કશું હતું ? કે ક્યાં કશું મળી શકે એવું હતું ? જીવ બચાવવા અમે એક

સ્વ. શાંતાબહેન કનૈયાલાલ પરીખ (પાટણ)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.-૯. પ્રેરણાબહેન કે. પરીખ

મોટા ઘટાદાર વૃક્ષની આડે માંડ માંડ રાત્રી વિતાવી. ખાવાનું ઠીક એક ઘૂંટડો પીવાનું પાણી પણ પાસે ન મળ્યું.

સવાર પડી. ભૂખ-તરસ અને ભયથી શરીર ભાંગી પડ્યું હતું. થોડું ચાલ્યા હોઈશું. એક ઝરણું જોયું. પાણી પીધું. હાથ-મોં ધોયા. ઈશ્વરનો શુક્રગુજાર કરો પીવા પાણી તો મળ્યું. આગળ ચાલવા નહીં ફરીથી દોડવા માડ્યું.

મોટી બહેનના કાનમાં સોનાના ઝૂમખા હતાં, હાથમાં સોનાની બંગડીઓ હતી અને પગમાં ચાંદીની પાયલ અને ભૈયા પાસે પિતાજીની જીવનની મૂડી જેવો થેલો અને હાથમાં સોનાનું કડું. બાકી રોજેરોજની જરૂરીયાતમાં કશું હતું નહીં. આ થેલાને ભૈયા જી-જાનથી ગળે વળગાડીને જ રાખતાં હતાં. સંતાડી સંતાડીને રાખતા હતાં. ક્યાંક એકાંત મળતા તે હાજતે ગયા જ્યાં તેમણે પિતાજીની છેલ્લી અમાનતને સાચવીને સંતાડીને ખોલીને જોઈ લીધું. તેમાં સારા એવા સોના-ચાંદીના સિક્કા અને મારી માંના દાગીના હતા. પણ, તેનાતી કંઈ થોડું જ પેટ ભરાય ? બાકી અત્યાર સુધીમાં કોઈએ ખોખો પાણી સિવાય ક્યાં કશું પેટમાં નાંખ્યું હતું ?

રસ્તે જતું આવતું કોઈ પણ વાહન જુઓ. માણસોથી ચિહ્નાર જ દેખાતું. કંઈ કેટલાંય નાના નાના ગામડાંઓને ખૂંદતા, ઝાડી-ઝાંખરાને પાર કરતા આગળને આગળ જ એ જતાં હતાં. કોનો વિશ્વાસ કરવો ? કે ક્યાંનો રસ્તો પૂછવો એની અમને સમજ જ ન હતી. કે ન હતી કોઈના શરીરમાં તાકાત. હતો તો માત્રને માત્ર એક ભય જે અમને દોડવાની શક્તિ આપતો હતો. શ્રીજે દિવસે થોડું મોટું કહેવાય એવું એક ગામ આવ્યું. શાંતિ ખૂબ રડતી હતી અને ભૂખ અને તરસથી દોડી દોડીને થાકી ગયા હતા. આમ તેમ જોતાં ગભરાતાં ગભરાતાં આગળ વધતાં હતાં. અમે બે બહેનો પણ બડે ભૈયા સાથે હતાં એટલે ચાલતું. એકબીજાનો સહારો રહેતો, હિંમત રહેતી. એક ગાંધીયન વિચારધારા ધરાવતા વેપારીની નજર અમારા પર પડી. ખબર નહીં ભૈયાના પગ પણ માટે અટકી ગયાં. હિંમત કરી ભૈયા તેમની પાસે ગયા. તેઓએ મોટીની પાયલના પાંચ રૂપિયા આપવા કહ્યું. પાયલ આપી પાંચ રૂપિયા લઈ અમે આગળ વધ્યાં. આ પાંચ રૂપિયામાંથી એક રૂપિયાનું ખાવાનું અને દૂધ લીધા અને અમે બધાએ ભોજન કર્યું. થોડું ખાવાનું જોડે બાંધ્યું. તે જમાનાનો રૂપિયો ગાડાના પૈડા જેવો મોટો હતો, એટલે ચાલ્યું. બાકીના ચાર રૂપિયા ગાંઠે બાંધ્યા અને અમે રેલ્વે સ્ટેશન તરફ ચાલવા માંડ્યું.

બાધુ એટલે માની યાદ - ભાઈઓની યાદ આવી ગઈ. અમારી નજર હંમેશા

રીલીફ સિનેમા, અમદાવાદ (ઈન્દુભાઈ ડી. શાહ એન્ડ બ્રધર્સ)ના સૌજન્યથી.

એમને જ શોધતી રહેતી હતી. અમે કરાંચીથી ઘણા દૂર આવી ગયા હતાં. લગભગ આ ત્રણ દિવસોમાં અમે ૬૦-૭૦ માઈલ ચાલી કાઢ્યું હતું. અમને ગુજરાત આવવું સહેલું પડત પણ સમજ વગરના અમે વિરુદ્ધ દિશામાં દોડતા રહ્યાં. ગાડી, બસ, ચાલતા કે ગાડાઓમાં બેસી બેસી અમે છેક પાકિસ્તાનના પંજાબના વિસ્તારમાં પહોંચી ગયા અને ત્યાંથી માનવ મહેરામણની સાથે ભારતમાં પ્રવેશ્યા. અમારી મનોદશા કે અમારા દીદાર જોઈને અમને કોઈ આશરો કે મદદ તો શું કોઈ અમારી સાથે વાત પણ કરતું નહીં. એક પંજાબી પરિવારનો છેડો પકડી અમે પંજાબમાં આવ્યા. (ભારતના પંજાબમાં)

લોકોના ધાડેધાડા ભારતની સરહદ તરફ જીવ લઈને ભાગતાં હતાં. ગભરાયેલા, ડરી ગયેલા, પોતાના ઘરબાર છોડીને પહેરેલે કપડે નીકળી પડેલા. ત્યાં સુધી કે પોતાના વિંધાએલા સ્વજનોને તરફડતા છોડીને જીવ બચાવવાની આશાએ દોડી આવેલા આ અસહાય નિરાધાર નિરાશ્રીતોનો પ્રવાહ શાંતિની આશાઓને લઈ ભારતની સરહદોમાં પ્રવેશી રહ્યો હતો. કેટલાંકનું તો આ વતન હતું. પણ વતન માત્ર કહેવા પૂરતું જ. પોતાનો દેશ તેઓએ જોયો ન હતો કે યાદ પણ ન હતો.

આજે વર્ષો બાદ પણ એ દિવસોના ખોફનાક દ્રશ્યો ભૂલાયા ન હતાં કે સ્મરણપટ પરથી ભૂંસાયા પણ ન હતાં. એ દ્રશ્યોએ અમને દિવસો નહીં પણ વર્ષો સુધી ઊંઘવા દીધા નથી. કેટલાંય વર્ષો સુધી અમે અમારા સ્વજનોને શોધતા રહ્યાં છીએ. અમે નિરાશ્રીતોના કેમ્પને જ અમારા ઘર માની લીધા અને આ કેમ્પમાં જ બડે ભૈયાએ ફરીથી પોતાનું ભણવાનું શરૂ કર્યું. સાથે સાથે નાનામોટા ગમે તેવા કામો પણ કર્યા અને બડે ભૈયાએ બી.એ.ની પરીક્ષા પાસ કરી ત્યારે સરકારે નિરાશ્રીતોને સહાય આપવાનું નક્કી કર્યું તેમાં બડે ભૈયાને રેલ્વેમાં નોકરી મળી.

બીજી તરફ અમારી માં બે છોકરાંઓ કનકસિંહ અને હિંમતસિંહનો હાથ ઝાલીને માનવ મહેરામણમાં જીવ લઈને દોડતી હતી. દોડતાં દોડતાં મોટી દિકરી ક્યાં અને ક્યારે છૂટી પડી ગઈ તેની ખબર ના માતા સમતામાંને પડી કે ના મોટી દિકરીને પડી. વારંવાર માં ઊભી રહી જતી અને ક્યાંય તેમના પતિ, દિકરો કે દીકરીઓ દેખાય છે ? તેમને શોધતાં રહેતાં હતાં. તેમની પાસે મૂડીમાં ૨ સોનાની બંગડી, બુટ્ટીયા અને ગળામાં સોનાની ચેઈન હતાં પણ તેમની મોટી મૂડી તો તેમના બે દિકરા હતાં. એક ૧૧ વર્ષનો કનકસિંહ અને ૧૩ વર્ષનો હિંમતસિંહ. દીકરી છૂટી પડ્યા પછી તે છોકરાંઓનું વધારે ધ્યાન રાખતી હતી. તેને વિશ્વાસ હતો કે તેનો પતિ તેને શોધી જ કાઢશે. પણ...

ગોકુલ મેટરલાઈઝર્ પ્રા. લિ. (અમદાવાદ)ના સૌજન્યથી.

સમતાબાના હાથમાં એક રૂપિયો પણ રોકડો ન હતો. તો પણ લોકોના ટોળાં ભેગા તે સ્ટેશન પર તો પહોંચી ગયાં. ત્યાં દૂરથી એમને પોતાના નામની બૂમ સાંભળી. “સમતાબા ઓ સમતાબા.” એમને આમ તેમ જોયું તો એક પંજાબી વેપારી યુવાન અને તેની પત્નિ તેમની તરફ આવી રહ્યાં હતાં. એ વીરસીંગ હતો અને તેની પત્નિ ચંદન હતી. આ યુવાને નવો નવો ધંધો શરૂ કર્યો ત્યારે સમતાબાના પતિએ તેમને ઘણી મદદ કરી હતી. વીરસીંગે સમતાબાની પરિસ્થિતિ જાણી. તેણે કહ્યું ‘માં’ ચિંતા ના કરો. હું અને ચંદન તમારી સાથે જ છીએ. તમને સાચવીશું. ચંદન ભારે પગે હતી. એટલે વીરસીંગને પણ સમતાબા મળ્યા એટલે થોડી શાંતિ થઈ. સમતાબાએ પણ ચંદનના હાથમાં થેલો લઈ મોટા હિંમતસિંગને સાચવવા આપી દીધો અને કનકસીંગ સમતાબા અને ચંદનનું ધ્યાન રાખતો. આમ જુઓ હિંમત અને કનક ક્યાં મોટા હતાં ? તેઓ પણ બાળકો જ હતાં પણ પરિસ્થિતિએ એમને જવાબદાર બનાવી દીધા. સમજદાર બનાવી દીધાં. સ્ટેશન પર ભીડ તો કહે મારું કામ. વીરસિંગે સમતાબાને સમજાવતા કહ્યું તમે બધાની રાહ ક્યાં સુધી જોશો ? તમે પણ અમારી સાથે જ ચાલો. હું છું ફીકર કરશો નહીં. અમે દિલ્હી જવાના છીએ. તમે પણ ચાલો. સાથે હોઈશું તો બધાં રસ્તા મળી જશે અને કોઈને મુશ્કેલી પણ નહીં પડે. ટ્રેન આવી. સમતાબા અને છોકરાઓ વીરસીંગ સાથે જ ટ્રેનમાં ચઢી ગયા. વીરસીંગ અને બે છોકરાંઓ તો ટ્રેનના છાપરા પર ચઢી ગયા. ચંદનને સાચવતાં સમતાબાં ભીડમાં પિસાતા ડબ્બામાં માંડ માંડ ઉભા રહ્યાં.

ટ્રેન એક મોટા સ્ટેશન પર આવીને અટકી. અહીંથી બધા લોકો પાંચ-સાત કલાક ચાલી બોર્ડર પાર કરી ભારતમાં આવી જતાં. (હજુ તો ભાગલાની પુરી પ્રક્રિયા થઈ ન હતી.) શું ખાધું ? શું પીધું ? કેટલું ચાલ્યા ? ખબર જ ન હતી. પણ હિસાબ ચોખ્ખો હતો – માત્ર જીવ બચાવી શક્યા. બાકી ગામડાં અને ઝાડી ઝાંખરા ખૂંદતા ખૂંદતા ક્યાં આવ્યા તેની ખબર જ પડતી ન હતી. સાથ હતો તો વીરસીંગનો અને વિશ્વાસ હતો તો ઉપરવાળાનો. અંતે ૮-૧૦ દિવસના રઝળપાટ બાદ અમે ના’યા ધોયા વિનાના, ભૂખ્યા, તરસ્યા, જીવતી લાશ જેવા એક નિરાશ્રીતના કેમ્પના ઝાંપે આવીને ઊભા રહ્યાં. પંજાબનો એ પ્રદેશ હતો. અહીં આશ્રય તો મળ્યો, પણ હાથ-પગ અને હૈયું સલામત હતાં બાકી ધરતીની પથારી પર અંબરને ઓઢી લીધું હતું. રાત્રે થોડું ખાવાનું અને પાણી મળ્યું. સવાર ક્યારે પડી તેની ખબર જ ન પડી. થોડો આરામ લાગ્યો.

સવારે સાચી પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ આવ્યો. જગ્યા ઓછી અને નિરાશ્રીતો ધાડા.

સવિતાબહેન રામલાલ પરીખ (કડી) પરિવારના જય શ્રી કૃષ્ણ.

ડૉ. રોહિતભાઈ જયંતીલાલ શાહ (પાટણ)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

પીવાનું પાણી માંડ મળતું ત્યાં ન્હાવા નો તો... ? ગંદકી તો કહે મારું કામ... પણ રહેવા સિવાય બીજો કોઈ માર્ગ જ ક્યાં હતો ? થોડા દિવસો વિત્યા હશે અને કેમ્પમાં ગંદકીને કારણે રોગચાળો ફાટી નીકળ્યો. લોકો ટપોટપ મરવા માંડ્યા – માંદગી વધી ગઈ અને આ રોગચાળા સામે નાનો કનક હારી ગયો. સમતામાં હતપ્રભ થઈ ગયાં પણ બીજા નિરાશ્રયો અને હિંમતસિંગે સમતામાને સાચવી લીધા. હવે, તેમને પતિ, પુત્રી અને મોટા પુત્રની ખૂબ ખોટ વરતાવા લાગી. પણ હજુએ દુર્ભાગ્યે તેમનો પીછો છોડ્યો ન હતો. કેમ્પ રોગચાળાને કારણે બંધ થયો.

રખડતા રખડતા – અથડાતા કૂટાતા તેઓ દિલ્હીના નિરાશ્રિત કેમ્પમાં આવી પહોંચ્યા. બીજા કેમ્પ કરતા આ કેમ્પમાં સગવડ થોડી સારી હતી. વળી દિલ્હી જેવા શહેરમાં કામ મળવાની પણ તક રહેતી. સમતામા અને હિંમતસિંગે હવે દિલ્હીના કેમ્પમાં રહેવાનું શરૂ કર્યું. સમતામાં કંઈક કામ શોધતા હતાં. નજીકમાં એક મોટું બસસ્ટોપ હતું. હિંમતસિંગને અહીં છાપા વેચવાનું કામ શરૂ કર્યું. પાણી માંગે ત્યાં કેસર-પિસ્તાનું દૂધ મળતું હતું. ત્યાં આજે હિંમતસિંગને ખેલવા – કૂદવા – ભણવાની ઉંમરે કામ કરી કમાવાનો સમય આવી ગયો. થોડો વખત આ ચાલ્યું. પાણીના રેલાની જેમ સમય વિતી રહ્યો હતો. વર્ષો વિતવા માંડ્યા – કેમ્પો પણ હવે બંધ થવા માંડ્યા પણ બદકિસ્મતીએ સમતામાનો પીછો છોડ્યો ન હતો. આજે વહેલી સવારે રાખેતા મુજબ હિંમતસિંગ છાપા વેચવા ગયો. સાંજ પડી – રાત વિતવા માંડી પણ હિંમતસિંગ પાછો ફર્યો નહીં. બપોરથી કામની તપાસ માટે નીકળેલા સમતામા પણ રાત પડતા પાછા આવી ગયા. હવે તેમણે દિકરાની પૂછપરછ શરૂ કરી પણ કોઈ માહિતી મળી નહીં. રાહ જોતા જોતા માંડ માંડ રાત વિતાવી. વહેલી સવારે બસ સ્ટોપ પર આવ્યા. જ્યાંથી આછા પાતળા સમાચાર મળ્યા કે હિંમતસિંહ છાપા વેચવા વાહનો અને બસ સ્ટોપ પર દોડાદોડી કરતાં બસની અડફેટે આવતા દવાખાને લઈ જવામાં આવ્યો. સમતામાં દવાખાને તપાસ કરવા દોડ્યા – પણ અહીં તેમને માત્ર પુત્રની લાશની ઓળખવિધિ જ કરવાની રહી હતી.

સમતામાં ભાંગી પડ્યા. મૂટ બની ગયા અને એક દિવસ અર્ધપાગલ અવસ્થામાં કેમ્પ છોડીને ચાલવા માંડ્યું. ક્યાં જવું ? શું કરવું ? ક્યાં રહેવું ? શું ખાવું ? – કશી ખબર જ પડતી ન હતી... બસ એકલા... અટુલા દિલ્હીના સ્ટેશનની ફુટપાથ પર પડ્યા હતા. કોઈએ એક કેળું આપ્યું હશે તે ખાધુ. શક્તિનો કંઈ સંચાર થયો અને... અને... ભીખ માંગવાના કામને સ્વીકારી રેલ્વેના ડબ્બે ડબ્બે ફરી હાથ લંબાવવાનું શરૂ કરી દીધું.

સ્વ. રસિકલાલ લલ્લુભાઈ શાહના પરિવારના જય શ્રી કૃષ્ણ.

સ્વ. સમજુબેન જયંતિલાલ ગાંધીના જય શ્રી કૃષ્ણ.

હવે સમતામાં જે ટ્રેન ઊભી હોય તેમાં ચઢી જતા અને ભીખ માંગતા. સ્ટેશન આવે ઉતરી જતા બાંકડે સૂતા નળે પાણી પીતા અને રેલ્વે સ્ટેશનના સંડાસને વાપરતા અને ભીખના પૈસે જીવન ગુજારતા. તેમને સ્ટેશનના નામ સાથે કોઈ લેવા દેવા ન હતી. આજે આ સ્ટેશને તો કાલે ક્યાં ? આમ ગામે-ગામ, શહેરે શહેર.... કરતાં કરતાં તેઓ ક્યાંના.... ક્યાં ... ?

શાંતિ સાથે ભણતાં ભણતાં વર્ષ પૂરું થવા આવ્યા. તે ઘણું ઓછું બોલતી પણ તેણે ભૈયા સાથેના રઝપાટની બધી વાતો અમને કહી હતી.

તે પોતાના બડે ભૈયાને ખૂબ જ માન આપતી. બડે ભૈયા કહેતા કહેતા તેના હોઠ સુકાતા નહીં. બંને બહેનોને બડેભૈયા ખૂબ સાચવતા. જે કંઈ હતું તેમાંથી ગણી ગણીને ગુજારો કર્યો હતો, બાકી ૧૪-૧૫ વર્ષની ઉંમર સમજ શું પડે ?....

બડે ભૈયા ખૂબ મહેનત કરતાં. અમારી આ સ્થિતિનો લાભ પણ ઘણા બધાએ લીધો જ હતો. બી.એ. થયા પછી કામની તલાશ કરતાં કરતાં ભૈયાને રેલ્વેમાં નોકરી મળી. મહેનત કો ભૈયાને કભી છોડા નહીં. આજે ૨૫-૨૬ વર્ષની ઉંમરે એમને સારી કહેવાય એવી પહેલી નોકરી મળી. આ તો ઉપરવાળાની મહેરબાની અને સરકારે નિરાશ્રીતોને સહાય કરવાની વિચારણા કરી એટલે મળી. હું શાંતિને ઘેર પહેલીવાર જ્યારે ગઈ ત્યારે તેનું ઘર જોયું... માત્ર ચાર દિવાલો સિવાય ખાસ કશું હતું જ નહીં, એમ કહીઓ તો ખોટું નહીં. થોડા એલ્યુમિનિયમના ગોબાવાળા કાળા પડી ગયેલા વાસણો અને ત્રણ ગાભાની ગોદડીઓ, જુનું પુરાણું ટેબલ અને ભંગારવાળા પાસેથી લીધેલી બે ખુરશીઓ સિવાય... ? તો પ્રશ્ન જ હતો.

શાંતિ કહેતી મેં તો શાળો જોઈ જ નહતી. મને તો બડી બહેન પઢાતી થી. ઝગડિયા આવ્યા બાદ જ બડે ભૈયાએ શાંતિને શાળામાં ભણાવવાનું નક્કી કર્યું. તેઓ શાળાના આચાર્યને મળ્યા બધી હકીકત જણાવી. આચાર્યએ વિચારીને બનતી મદદ માટે જણાવ્યું અને પછી કહ્યું હજુ બે મહિના વેકેશન છે. તમે એને ઘેર ભણાવો - અને થોડા પુસ્તકો આપ્યા. પછી અમે ટેસ્ટ લઈને કયા વર્ગમાં બેસાડવી તે નક્કી કરીશું. આમ શાંતિએ શાળામાં ભણવાનું શરૂ કર્યું.

એક વખત એવું બન્યું કે મારા હાથે ફેકચર થયું. મને ભરૂચ સેવાશ્રમમાં લઈ જવી પડી અને ટ્રીટમેન્ટ બાદ મારા હાથે પ્લાસ્ટર મરાવી મારા કાકા સાથે હું ભરૂચથી ઝગડિયા આવતી હતી. અમે અંકલેશ્વરના સ્ટેશન પર રાજપીપળા જતી ગાડીમા બેસવા જતા હતાં ત્યાં બડે ભૈયાએ મને બૂમ પાડી અને તરત મારી પાસે આવ્યા. એમણે મારા

સ્નેહલતાબેન પ્રફુલચંદ્ર ગાંધી (મુંબઈ)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

સ્વ. ચીનુભાઈ આર. શાહ (અમદાવાદ)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

હાથે પ્લાસ્ટર જોયું અને કહ્યું ચાલો ગીતા, રમવાનું – દોડવાનું બંધ. હવે શાંતિથી ઘરમાં રહેજે. અને કહ્યું ચાલ મારી ટી.ટી.ઈ.ની કેબીનમાં બેસો – કાકા તમે પણ ચાલો. એમને પ્રેમથી એમની કેબીનમાં અમને બેસાડ્યા. થોડી વાત કરી તેઓ તેમના કામે ગયા.

ત્યાં જ નીચે બેઠાં ભૈયા પાસે એ બુઢીયા. પાકિસ્તાની હિન્દીમાં ભીખ માંગતી કટોરો ધરીને ઊભી રહી. ત્રણ દિવસતી આ બાઈ બેઠાં ભૈયા પાસે ભીખ માંગતી હતી અને રોજ બેઠાં ભૈયા તેને કંઈક આરતા. હું બારીમાંથી આ જોતી હતી. બેઠાં ભૈયાએ ખિસ્સામાંથી એક આનો કાઢીને આપ્યો. તે સમયે એક આનો મોટો ગણાતો હતો. બેઠાં ભૈયા બુઢીયા સામે જોઈ રહ્યાં હતાં. બુઢીયા પણ ચૂપ હતી. બેઠાં ભૈયાએ ફરીથી એક આનો ખિસ્સામાંથી કાઢ્યો. બુઢીયાએ તેનો કટોરો ધર્યો. હું ધારીને જોઈ જ રહી હતી. મને થયું પણ ખરું કે ઘરમાં તો કશું છે નહીં ? અને આ બેઠાં ભૈયા તો.... અને બેઠાં ભૈયા વિચારોમાં ખોવાઈ ગયાં. ઝીણી આંખે તે જાણે ભૂતકાળને યાદ કરી રહ્યાં હતા. ફરીથી ભૈયાએ ખિસ્સામાં હાથ નાંખ્યો અને ફરી આનો કાઢી બુઢીયા તરફ હાથ લંબાવ્યો, બુઢીયા એ કટોરો ધર્યો. બેઠાં ભૈયાએ બુઢીયાના હાથમાંનો કટોરો લઈ લીધો. અને તેના હાથ પરનું છુંદણું ધારી ધારીને જોવા માંડ્યા. કાળા મેંશ જેવા બરછટ હાથો પરના છુંદણાને ધારી ધારીને જોતા – વિચારતા અચાનક ચીસ પાડીને બોલી ઉઠ્યા.... તમે.... તમે.... સમતામા.... છો... ઓ.... ઓ... ? બુઢીયા કંપી ઊઠી.... ચિલ્લાતા જ પૂછ્યું તું તું કૌન ? મા.... મા.... મેં તેરા બડા બેટા.... ચલ મા ચલ... મેરે સાથ ચલ... કહેતા કહેતા બેઠાં ભૈયાએ બુઢીયાને ઉપાડી લીધી. તેઓ ખુશીથી ઝૂમી ઉઠ્યા. બંનેની આંખમાંથી અશ્રુધારા વહેતી હતી. મોટું ટોળું ભેગું થઈ ગયું. હાજર રહેલાંઓના રૂંવાડા ઉભા થઈ ગયા. આનંદમાં બેઠાં ભૈયા પાગલ હતા. પોતે ડ્યુટી પર હતાં તે પણ ભૂલી ગયા. તેઓ માંને ઉપાડીને કેબીન પાસે આવ્યા. માને કેબીનમાં બેસાડી આનંદની અવધીમાં આંખો અનરાધાર વહેતી હતી.

ઝગડિયાના સ્ટેશને ગાડી ઊભી રહી. હું ઉતરી ને દોડતી શાંતિ પાસે ગઈ. શાંતિ શાંતિની બૂમો પાડતી હતી. શાંતિ પણ અવાજ સાંભળી આંગણામાં આવી શાંતિ જો... જો... કોણ... આવ્યું...

બેઠાં ભૈયા ત્યાં તો માંને ઉંચકી આવી પહોંચ્યા. જો જો શાંતિ આજે આજે વર્ષો પછી આપણને આપણી મા મળી...

- ગીતા રમેન્દ્રભાઈ પરીખ, અમદાવાદ.

મો. ૯૯૨૪૧ ૧૫૫૭૦

ચંદુલાલ મગનલાલ શાહ તથા કંચનગૌરી ચંદુલાલ મગનલાલ શાહની સ્મૃતિમાં સૌને જય શ્રી કૃષ્ણ.

પૂર્ણાવતાર શ્રીકૃષ્ણ

કૃષ્ણને કયા ખૂણેથી જોઈશું ? હકીકતમાં કૃષ્ણને સમગ્ર રીતે જોઈ શકાય એવો કોઈ ખૂણો જ નથી. કૃષ્ણ બહુઆયામી વ્યક્તિત્વ છે. તેને પકડી ન શકાય, તેને પામી ન શકાય. કૃષ્ણ તમારી પર કૃપા કરે તો જ વાત બને.

કૃષ્ણના અનેક સ્વરૂપો છે પણ મુખ્યત્વે ત્રણ સ્વરૂપો છે. રસેશ્વર, રાજેશ્વર અને યોગેશ્વર. જેને જે ગમે, તે સ્વરૂપમાં કૃષ્ણની સાથે પોતાની જાતને જોડવાનો પ્રયત્ન કરે.

કૃષ્ણને છેતરી ન શકાય. કૃષ્ણ છેતરાવા તૈયાર નથી. કૃષ્ણનો પ્રેમ અને આપણો કૃષ્ણ પરનો પ્રેમ એ જ મહત્વની વાત છે. તમે કૃષ્ણને ભજી શકો. સમજી શકવા અઘરા છે. માટે જ, કૃષ્ણને સમજવાનો પ્રયત્ન ન કરો, તેને પ્રેમ કરો તો તે સાવ ઢૂંકડા છે. તેમના જીવનનું ગુરુત્વ મધ્યબિંદુ પ્રેમ અને ધર્મ છે. આના માટે જ તેઓ પૃથ્વી પર આવ્યા હતા.

સમુદ્રના એક બિન્દુને સમજી લો તો આખો સમુદ્ર સમજાઈ જાય. કૃષ્ણની બાબતમાં આ લાગુ પડતું નથી. સમુદ્ર ખારો છે એટલે એક બિન્દુ ચાખો તો તે ખાઈ છે. બીજું પણ ખાઈ છે. બધામાં ખારાશ સમાયેલી છે પણ કૃષ્ણનું વ્યક્તિત્વ સબરસ છે. તેમનું જીવન બધા જ રસોથી ભરપૂર છે.

કૃષ્ણનું પ્રથમ સ્વરૂપ નિંદ્રાયોગનું છે. મથુરામાં કંસના કેદખાનામાં અવતરણ પામી દેવકીના ખોળામાં સૂતા છે ત્યારથી અને અંતે જરાના તીરથી વૃક્ષને અટેલીને સૂતેલા ઘોરનિંદ્રાના સ્વરૂપમાં છે. કૃષ્ણનું જીવન આ બંને વચ્ચે સમાઈ જાય છે. એકમાં જીવનની શરૂઆત છે, અન્યમાં જીવનનો અંત છે. એકમાં કર્મયોગનો પ્રારંભ છે. બીજામાં યોગકર્મની પૂર્ણતા છે.

કૃષ્ણ હુંકાર કરીને કહે છે – હું જ ભગવાન છું. ભગવદ્ગીતામાં તેના પ્રમાણો ઠેરઠેર જોવા મળે છે. તમે ક્યારેય અન્ય કોઈ ભગવાનને આટલા વિશ્વાસથી આવું કહેતા સાંભળ્યા છે ?

ગૌતમ બુદ્ધે બુદ્ધિ દ્વારા પોતાના ધર્મનો પ્રચાર કર્યો. ઈશુ ખ્રિસ્તે સૌજન્યપૂર્ણ રીતે પોતાના ધર્મનો પ્રચાર કર્યો છે અને મહંમદ પયગમ્બરે નિશ્ચય સાથે પોતાના ધર્મનો

સ્વ. જશુબહેન તથા સ્વ. મફતલાલ પી. પરીખ (પાટણ)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

અમર નૈમિષભાઈ પરીખ (કેનેડા)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

પ્રચાર કર્યો. કૃષ્ણમાં આ ત્રણેય બાબતો – બુદ્ધિ, સૌજન્યશીલતા અને નિશ્ચયનો સુંદર અને સભગ સમન્વય જોવા મળે છે.

આ કૃષ્ણે આખી જિંદગી ધર્મ સંસ્થાપનમાં જ ખર્ચી નાંખી. તેમને કશું જ જોઈતું નથી. પાંડવોને વિજય અપાવવામાં મહત્વનું યોગદાન આપ્યું. તેઓને ધર્મની સ્થાપના કરવી હતી. વ્યક્તિગત લાભ માટે તેમણે કશું કર્યું નથી. તેઓ સમાજકલ્યાણ માટે ધરતી પર આવ્યા હતા.

કૃષ્ણે જીવનમાં જે પરાક્રમ કર્યા તે લોકહિત માટે જ હતા. કાળીય નાગનું દમન દ્વારા જોખમ લઈને ગોકુળવાસીઓને તેના ત્રાસમાંથી મુક્ત કર્યા, માખણચોરી દ્વારા ગોકુળના બાળકોના અધિકાર અપાવ્યા. ઈન્દ્રપૂજા બંધ કરીને ખોટા વિચારો અને નિયમોમાં સામૂહિક સમાજથી બદલાવ લાવ્યા. કંસને મારીને મથુરાને અત્યાચારમાંથી મુક્ત કર્યું. રાજ્ય જીતીને તેના પિતા ઉગસેનને જ સોંપી દીધું.

કૃષ્ણ નિસ્પૃહ અને અનાસક્ત છે, વિનમ્ર સેવક છે. નિષ્પક્ષ અને નિષ્કપટ છે, ધર્મસંરક્ષક અને સત્યનિષ્ઠ છે. કૃષ્ણ શું નથી ? તેના કરતાં શું છે એ પ્રશ્નોનો જવાબ લાંબો છે.

કૃષ્ણ જીવનનું આકર્ષણ છે. કૃષ્ણ એટલે જ આકર્ષણ. જગતના બધા જ પદાર્થો તેમની તરફ ખેંચાય છે. એટલે તેઓ ગુરુત્વાકર્ષણનું બળ છે. પણ કૃષ્ણના જીવનનું કારણ હયમચાવી નાંખે તેવું છે. કૃષ્ણનો જન્મ થયો કારાવાસમાં. કૃષ્ણ ધારત તો રાજમહેલમાં જન્મ ન લઈ શકત ? પણ જે રાત્રે કૃષ્ણનો જન્મ થયો તે ઘોર અંધારી રાત્રિ હતી. સામે ઉભેલા માણસને જોઈ ન શકાય. કૃષ્ણનો જન્મ, મનુષ્યજીવનનો ધોતક છે. મનુષ્યનો જન્મ માતાના ગર્ભમાં થાય છે, જ્યાં ગહન અંધકાર છે. સૂર્યનું કિરણ પણ ગર્ભમાં પ્રવેશી શકતું નથી. કૃષ્ણના જન્મ અને દેહોત્સર્ગ તો કરૂણતાની ચરમસીમા છે જ. પણ, આ બંને વચ્ચે જે વર્ષો વીત્યા એ કાંઈ ઓછા કરૂણ નથી. જન્મીને તરત માતાની છાતીએ વળગવાનો અધિકાર કૃષ્ણ ન પામ્યા. પિતાની આંગળી પકડીને ચાલવાનો હેાવો ન મળ્યો. સગી માતા છૂટી, સગા પિતા છૂટ્યા, પછી પાલક માતા યશોદા છૂટી, પાલક પિતા નંદાબાબા છૂટ્યા, ગોકુળ છૂટ્યું. ગોકુળવાસીઓ છૂટ્યા અને રાધા પણ છૂટી. શું કૃષ્ણ ખરેખર સુખી હતા ? આ વિષય પર ખાસ આલેખન થયું નથી.

કૃષ્ણે બાળપણ ખોયું કારણ કે જન્મથી જ તેને મોતનો ભય હતો, કંસના મારાઓનો ભય. અનેકવાર મૃત્યુની લગોલગ પહોંચ્યા પણ ક્ષેમકુશળ બહાર આવ્યા.

સ્વ. સુભાષભાઈ આર. શાહ (વડોદરા)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

૧૧ વર્ષ અને ૫૨ દિવસની ઊંમરે પોતાના મામા કંસનો વધ કરીને મથુરાને મુક્ત કર્યું પણ મથુરામાં વસી ન શક્યા. મથુરા છોડવું પડ્યું અને તે પણ પોતાના માણસો તરફથી. અતિશય કરુણતા !

શાંતિપર્વમાં કૃષ્ણના મુખે એક સૂચક વાત વેદવ્યાસે કહેવડાવી છે. કૃષ્ણ નારદને કહે છે-નારદ, મારા પરિવારજનોને મારા ઐશ્વર્યનો અડધો ભાગ આપું છું, પણ તેઓ મને કડવા વેણ સંભળાવે છે. હું એકલવાયો હોઉં તેમ મને લાગે છે. કેવડી મોટી વ્યથા કૃષ્ણ વરસો સુધી અંતરમાં ધરખી હશે ? નોંધવા જેવી વાત એ છે કે કૃષ્ણ જરાસંઘ કરતાં પહેલા કાળયવનને મરાવે છે. કાળયવન સિંધુ નદીની પશ્ચિમે વસ્યો હતો. એ સિંધનો રાજા હતો. એ સમયે સિંઘ આર્યાવર્તનો હિસ્સો ન હતો. એટલે પરદેશી હકૂમતને પહેલા ખતમ કરવી જોઈએ. જરાસંઘ સાથેનો મામલો આંતરિક હતો. પહેલા વિદેશી સત્તાને મારી હટાવી દેવી જોઈએ.

વીસમી સદીમાં ગાંધીજીએ આ જ કામ કર્યું. તેમણે વિદેશી બ્રિટીશરો પ્રત્યે આ જ વલણ લીધું. તેમણે કહ્યું - અમે હિન્દુઓ અને મુસલમાનો, અમે અંદરોઅંદર સમજી લઈશું. તમે અહીંથી ઉચાળા ભરો.

કૃષ્ણે પોતાના જ યાદવકુળનો નાશ કર્યો. એ એમના માટે ઓછી હૃદયદ્રાવક ઘટના નથી. પણ આ ઘટના તેમના માટે ધર્મસંસ્થાપનાનો એક ભાગ જ હતો.

કૃષ્ણે કહ્યું-હું જ કાળ છું, આ જ નિયતિ છે અને જીવનની ગતિ પણ છે. વિષાદ અર્જુનને હતો તેવું જ નથી. આજે આપણને પણ આ વિષાદ ઘેરી વળે છે પરંતુ કૃષ્ણ જેવી વ્યક્તિ આજે ઉપલબ્ધ નથી. મહાભારતમાં યુધિષ્ઠિર અને દુર્યોધનને પણ વિષાદ થાય છે પણ તે સો ટકનો નથી. અર્જુન મારો રોલમોડલ છે. મને અર્જુન ગમે છે કારણ કે તે ઋજુ છે, સરળ છે અને સહજ છે. માટે તે કૃષ્ણનો પ્રીતિપાત્ર બની શક્યો. કૃષ્ણને કપટી માણસ પસંદ નથી એટલે જ દુર્યોધન કૃષ્ણનું સાન્નિધ્ય ન પામી શક્યો. ભગવદ્ગીતા આપણને મળી તેનો સઘળો જશ અર્જુનને ફાળે જાય છે. અર્જુને પ્રશ્નો પૂછ્યા જ ન હોત તો આટલી દિવ્ય ભગવદ્ગીતા આપણને મળી ન હોત !

કૃષ્ણ મહાન શિક્ષક છે. દરેક શિક્ષકનો આદર્શ કૃષ્ણ હોવા જોઈએ. આજે એક બાળકને ગણિતનો દાખલો બે-ત્રણ વખત સમજાવવા છતાં ન આવડતો હોય તો શિક્ષક ઉકળી ઉઠે છે, ત્યારે અર્જુને એકના એક પ્રશ્નો, વારંવાર અલગ રીતે કૃષ્ણને પૂછે છે અને કૃષ્ણ જુદી જુદી રીતે ધીરજથી જવાબો આપે છે.

અને અંતે કોઈ જોહુકમી નહીં. ‘યથેચ્છસિ તથા ક્ષુર (તને યોગ્ય લાગે તેમ કર)’ એમ ભગવાન અર્જુનને કહે છે. મેં તને આ શીખવાડ્યું. તું તેનો સ્વતંત્ર નિર્ણય લઈને તેનો ઉપયોગ કર. જો કે અર્જુન પણ ‘નષ્ટો મોહઃ (મારો મોહ નષ્ટ થયો છે)’ અને ‘કરિષ્યે વચનં તવ (આપની આજ્ઞાનું પાલન કરીશ)’ એમ કહીને યુદ્ધ લડવા તૈયાર થાય છે.

આજે પણ જીવનના કોઈ પણ પ્રશ્નનો જવાબ ભગવદ્ગીતામાંથી શોધી શકાય છે. જીવનમાં ક્યારેય ગેરસમજ થાય, દ્વિધા જન્મે, મન મૂંઝવણ અનુભવે ત્યારે ભગવદ્ગીતામાંથી તેનો ઉકેલ શોધવો જોઈએ. કૃષ્ણ શિસ્તપ્રજ્ઞ હતા. તેમને સુખ કે દુઃખ સ્પર્શતું ન હતું. કૃષ્ણનું જીવન આપણા સંશયાત્માને નિશ્ચય લેવાની પ્રેરણા આપે છે. જીવનમાં જ્યારે હતાશ હોઈએ તો આપણામાં ઉત્સાહ જગાડે છે. કૃષ્ણે ધર્મ, ન્યાય અને નીતિ માટે જીવનભર ઝઝૂમીને વિશ્વને પ્રેરણા આપી.

કૃષ્ણ શું નિષ્ફળ હતા ? આવી વાતોની અત્યારે બજારમાં ચર્ચા છે. વ્યાસપીઠ પરથી કૃષ્ણની નિષ્ફળતાની વાતને જોરશોરથી ચગાવાય ત્યારે દુઃખ થાય છે. કથાકારની કૃષ્ણ અંગેની સમજ કાચી ગણાય. શું કૃષ્ણ મહાભારતનું યુદ્ધ ન અટકાવી શક્યા અથવા પોતાના કુળને બચાવી ન શક્યા એટલે એ નિષ્ફળ છે ? જી ના. કૃષ્ણે વિષ્ટિ દ્વારા તમામ પ્રયત્નો કર્યા હતા. તેમણે કોઈ કયાશ બાકી રાખી ન હતી. અંતે દુર્યોધન ન માનવાથી યુદ્ધ થયું. દૂત તરીકે તેઓ સફળ જ હતા. તેમણે હિંમતભેર દૂતની ભૂમિકા અદા કરી. પોતાના કુળનો વિનાશ એ એક માતાનો શ્રાપ હતો તે ભૂલવું ન જોઈએ. તેમને નિષ્ફળ કઈ રીતે કહેવાય ? આમેય જે હદ ઓળંગે તેનો વિનાશ નક્કી જ છે. કોઈ અવતાર નિષ્ફળ હોય તો તેટલું કાર્ય અધૂરું રહે અને તે કૃષ્ણને માન્ય નથી.

કૃષ્ણ પૂર્ણાવતાર છે. તેઓ ભગવાન છે, પરાત્પર તત્ત્વ છે, પરમ તત્ત્વ છે, સંપૂર્ણ છે અને સ્વતંત્ર છે. આપણે સ્વતંત્ર છીએ તેવું કહી શકતા નથી. તેઓ ઈચ્છે ત્યારે પૃથ્વી પર આવી શકે છે. તેમણે વાત્સલ્ય, શૃંગાર, માધુર્ય જેવી માનવીય લાગણીઓનો આનંદ મેળવ્યો. તેઓએ જીવનના પ્રશ્નોથી ક્યારેય પલાયન નથી કર્યું. તેમને કશું જોઈતું નથી પણ તેઓ મેળવવા માટે આપે છે-એ પ્રેમ છે. તેઓ કશા સાથે આસક્ત નથી. આ એક વૈદિક ડહાપણ છે.

(ક્રમશઃ)

- હિમાંશુ શાહ, અમદાવાદ
મો. ૯૪૨૯૦૬૭૮૯૦

તારાબહેન તલકશીભાઈ શાહ પરિવાર (વડોદરા)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

સ્વ. વ્રજેશ કાંતિલાલ પરીખ પરિવાર (મુંબઈ)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

ઋતુ અને પ્રહર પ્રમાણે ઔડવ રાગનો આરોગ્ય શાસ્ત્ર સાથે સંબંધ

વ્યાધિનાશે શત્રુનાશે ભયશોક વિનાશને ॥
ઔડવાસ્તુ પ્રગાતવ્યા ગ્રહશાન્તયર્થ કર્મ્મણિ ॥
(સંગીત સાર)

સંગીતમાં પાંચ સ્વર સમૂહનાં કુલ ૨૨૫ રાગાવાલી બાબતે શારીરિક વ્યાધિ - માનસિક વ્યાધિ - ઉભયાત્મક વ્યાધિ નાશ બાબતે તથા ભૂતગ્રહ બાધા વિજ્ઞાનમાં ગ્રહશાંતિ - કર્મકાંડ વિગેરે પ્રક્રિયામાં તેને દૂર કરવાં, શાંત કરવા વિગેરેમાં ઔડવરાગનો ભરપૂર ઉપયોગ કરવાનાં ઉલ્લેખ, સંગીત ગ્રંથોમાં પ્રાપ્ત છે. અર્થાત્ ઔડવરાગના આરોગ્ય શાસ્ત્ર સાથે સીધો સંબંધ છે તેમ જણાવવામાં આવ્યું છે.

ભારતીય ચિકિત્સા શાસ્ત્રમાં ચિકિત્સકની સુયોગ્ય વ્યાખ્યા સંગીત ગ્રંથોમાં પણ લખવામાં આવી છે કારણ કે સંગીતશાળામાં ચિકિત્સકની નિમણૂક પણ કરવામાં આવતી હતી.

ત્રિશ્ત્રો વૈદ્યકસંહિતાષુ નિપૂણઃ શાસ્ત્રેષુ બોધાત્મવાન ॥

દષ્ટસ્પૃષ્ટ વિચિત્ર રોગ હરણઃ સદ્વૈદ્ય ધન્વન્તરિઃ ॥

(સંગીત મકરંદ - નૃત્યાધ્યાય - પ્રથમપાદ - શ્લોક-૧૭)

ટૂંકમાં દૃશ્ય-અદૃશ્ય, વ્યક્ત-અવ્યક્ત, ચિત્ર-વિચિત્ર વિગેરેરોગોને દૂર કરનારા ચિકિત્સક ત્રણ સમૂહોનાં ત્રણ સંહિતા શાસ્ત્રગ્રંથોમાં નિપૂણ હોવા જરૂરી છે તથા તેમાં બોધાત્મવાન પણ હોય તેજ સદ્વૈદ્ય ધન્વન્તરિ સમાન છે.

અર્થાત્ આરોગ્ય શાસ્ત્રનાં બૃહત્ત્રયી ગ્રંથો તથા લઘુત્રયી ગ્રંથો અને આ કુલ છ ગ્રંથોમાં પ્રત્યેક એક એક સંહિતા ગ્રંથોની ત્રણ-ત્રણ ટીકા ગ્રંથો કુલ ૧૮ ટીકા ગ્રંથોનો અભ્યાસ કરનારા જ બોધાત્મવાન સદ્વૈદ્ય બની શકે છે.

ભારતીય આરોગ્ય શાસ્ત્રમાં ૮૦ વાયુના રોગો, પિત્તના ૪૦ રોગો તથા ૨૦ કફના રોગોની સંખ્યા લખવામાં આવી છે. પરંતુ તેમાં ટીકાગ્રંથોનો અભ્યાસ કરવાથી આ ત્રણેમાં સમાવેશ કુલ રોગની સંખ્યા ૨૨૫ની નોંધ મળી આવે છે જે ઔડવ રાગની સંખ્યાની સમકક્ષ આવી જાય છે.

સંગીતમાં ઔડવરાગનો આરોગ્ય શાસ્ત્ર સાથે સમ્યક્ સમન્વયાત્મક રીતે અભ્યાસ

ભોગીલાલ ચાંપશી શાહ પરિવારના જય શ્રી કૃષ્ણ.

કરવાથી પ્રહર રાગ અને ઋતુરાગનું મહત્વ વિશેષ રૂપથી દેખાઈ આવે છે. અર્થાત્ સમય પ્રમાણે રાગના ફળાદેશ પ્રાપ્તિ માટે જ સંશોધનાત્મક રીતે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

એક વર્ષમાં કુલ છ ઋતુની નોંધ છે તથા દિવસ - રાત્રિ દરમ્યાન કુલ છ ઋતુની નોંધ પણ લખવામાં આવી છે. આ રીતે સમય પ્રમાણે રાગના ફળાદેશનું આરોગ્ય શાસ્ત્ર સાથે ફળ પ્રાપ્તિ માટે વિશ્લેષણાત્મક રીતે નોંધ મળી આવે છે.

કઈ ઋતુમાં કયા રાગનું ફળ પ્રાપ્તિ માટે અને દિવસ-રાત્રિમાં કયા પ્રહરમાં કયા રાગનો ફળાદેશ પ્રાપ્ત છે ? તેની વિગતો ખૂબ જ સંશોધન અને વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિગોચરથી ઉલ્લેખ મળી આવે છે જે અંતર્ગત ઔડવ-ઔડવ અર્થાત્ પાંચ સ્વરના રાગોનો વિભાજનપૂર્વક અભ્યાસ આરોગ્ય શાસ્ત્ર સાથેના સંબંધને કેન્દ્રમાં રાખીને ઊજાગર કરવાનો પરિશ્રમ થયેલ છે તેને સમજવાની અત્યંત જરૂર છે.

સૌથી પ્રથમ છ ઋતુ વિષયક માહિતિ જોઈએ જેમાં પ્રત્યેક એક ઋતુમાં એક મુખ્ય પુરૂષ રાગનું સૌથી વધારે મહત્વ છે. અર્થાત્ તે તે ઋતુનો તે રાગ અધિપતિ છે તેમ સમજવાનું છે ત્યારબાદ જ તેની રાગિણી આવે છે.

ભૂપાલ : શિશિરેવ વસંત સમયો ગેયો વસંતો મુદા ॥

ગ્રીષ્મે ભૈરવજાકોડતિસુભગો વર્ષાસુ મેઘાભિઘઃ ॥

રાગોરાગ વિદાંવરૈઃ કિલ શરત્કાલેપુનઃ પંચમો ॥

હેમન્તે ચ નટાત્પરોતિસ્ત્વ ચિરો નારાયણાખ્યઃ ક્રમાત્ ॥૭૮॥

(રસકૌમુદી-શ્રીકંઠકવિ-ઇ.સ. ૧૫૩૯ થી ૧૫૬૨)

મુખ્ય છ પુરૂષ રાગ જે ઔડવ સ્વર સંખ્યાથી યુક્ત છે તેમાં (૧) શિશિર ઋતુમાં ભૂપાલ રાગ મુખ્ય છે. તે જ પ્રમાણે (૨) વસંત ઋતુમાં વસંત રાગ (૩) ગ્રીષ્મ ઋતુમાં ભૈરવ રાગ (૪) વર્ષાઋતુમાં મેઘ રાગ (૫) શરદ ઋતુમાં વિદાંવર રાગ (૬) હેમંતઋતુમાં નટનારાયણ રાગનું પ્રમુખરૂપથી મહત્વ વધારે છે. આ ઋતુઓમાં જ આ રાગનો પૂર્ણ ફળાદેશ પ્રાપ્ત છે. તેમ કહેવામાં આવ્યું છે. યાદ રહે આ સર્વ મુખ્ય પુરૂષરાગ છે. ત્યારબાદ જ તેની રાગિણી પુત્ર - પુત્રવધુ રાગ ક્રમશઃ આવે છે તેવો સ્પષ્ટ અર્થ નિષ્પન્ન છે.

શિશિરથી હેમંત ઋતુનો આ ક્રમ આરોગ્ય શાસ્ત્ર સાથે સીધો સંબંધ ધરાવે છે. કારણકે ભારતીય ચિકિત્સા શાસ્ત્રમાં આજ ક્રમથી લખવામાં આવ્યું છે. ગોઠવવામાં આવ્યું છે દ્વિમાસિકમૃતું કૃત્વાપડતવો ભવન્તિ, તે શિશિર વસંત ગ્રીષ્મવર્ષા શરદ્દેમન્તાં (સુશ્રુત-

સૂત્રસ્થાન)

આ છ ઋતુનો અનુભવ રાત્રિ-દિવસ દરમ્યાન પ્રત્યેક દિવસે થાય છે. અર્થાત્ ૨૪ કલાકમાં પુનઃ આ ઋતુની અસર પ્રાપ્ત છે તેવી નોંધ સંગીત ગ્રંથ તથા આરોગ્ય શાસ્ત્રમાં લખવામાં આવી છે. પરંતુ આ બંનેમાં સમયની ગણતરીમાં ભેદ છે. આરોગ્ય દૃષ્ટિકોણથી પ્રત્યેક દિવસે ૪ કલાકની એક ઋતુની અસર પ્રાપ્ત છે જ્યારે સંગીતશાસ્ત્રમાં પ્રહરની ગણતરી હોવાથી દર ૩ કલાકે ફેરફારની નોંધ લખવામાં આવી છે.

અર્થાત્ કુલ છ ના બદલે ૮ ભાગ જે ૩ કલાકનાં બને છે. આથી બે વિભાગમાં સંધિપ્રકાશ રાગની નોંધ ઊમેરવામાં આવી છે. અર્થાત્ સૂર્યોદય થી સૂર્યાસ્ત સુધી દિવસનાં ૪ પ્રહર તથા સૂર્યાસ્તથી સૂર્યોદય (રાત્રિ) સુધીમાં ચાર પ્રહરની નોંધ બતાવવામાં આવી છે. અર્થાત્ સંધિપ્રકાશ એટલે સૂર્યોદય સંધિ અને સૂર્યાસ્ત સંધિનો સમય એક સ્વતંત્ર ગણના સ્વરૂપ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે.

પ્રથમ ચિકિત્સાશાસ્ત્ર મુજબ અહોરાત્ર દરમ્યાન ઉત્પન્ન ઋતુ વિષે વિચારીએતો, તત્ર, પૂર્વાહ્ન વસન્તસ્યલિંગ, મધ્યાહ્ન, ગ્રીષ્મસ્ય, અપરાહ્નેપ્રાવૃષ, પ્રદોષે વાર્ષિકં, શારદમર્ધ રાત્રે, પ્રત્યૂષસિ હેમન્ત મુપલક્ષયેત્ (સુશ્રુત) અર્થાત્ (૧) દિવસનાં પ્રથમ ભાગમાં વસન્ત ઋતુનાં ચિહ્ને પ્રાપ્ત છે (૨) મધ્યાહ્નમાં ગ્રીષ્મ (૩) શિશિર માટે ત્રીજો ભાગ પ્રાવૃટ (૪) સંધ્યાકાલે વર્ષા (૫) અર્ધરાત્રિ શરદ (૬) પાછલી રાત - સૂર્યોદય પૂર્વ - પ્રતિ ઉષસિ હેમન્ત નાં ચિહ્નો મળે છે. અર્થાત્ ૨૪ ÷ ૬ = ૪ કલાક નો કુલ સમય થાય છે. ચિકિત્સા દૃષ્ટિકોણથી (૧) પૂર્વાહ્ન વસન્તમાં કફનો પ્રકોપ છે. (૨) મધ્યાહ્ન ગ્રીષ્મમાં કફ શમન અને વાયુનો સંચય (૩) અપરાહ્ન - શિશિર - પ્રાવૃટ્માં વાયુનો પ્રકોપ (૪) પ્રદોષ - સાયંકાલ - વર્ષામાં પિત્ત સંચય વાયુનો પ્રકોપ (૫) અર્ધરાત્રિ-શરદમાં પિત્તપ્રકોપ - વાયુની સાંતિ (૬) પ્રતિ ઉષસિ - હેમન્ત માં પિત્તશમન અને કફ સંચય છે. આ રીતે દૈનિક પરિસ્થિતિ બાબતે આરોગ્ય શાસ્ત્રમાં લખવામાં આવ્યું છે.

હવે આ રીતે ચિકિત્સાના દૃષ્ટિકોણથી પ્રહર પ્રમાણે રાગને પ્રદર્શિત કરવાનો ઉલ્લેખ સંગીતશાસ્ત્રમાં લખવામાં આવ્યો છે અને આ જ પ્રમાણેની કલ્પનાનો ઉલ્લેખ પ્રાપ્ત છે. જે અભિનવ રાગ મંજરી તથા લક્ષ્ય સંગીતમાં મળી આવે છે.

પૂર્વાત્વસુધિયો વસન્ત સમયં મધ્યાહ્ન કાલં પુનઃ ગ્રીષ્મં વારિધિ ॥

રાગમંચ દિવસ્થાત્યં વિભોગં તથા ॥

રાશ્ર્યં શરદં વદંતિરજની શેષંતુષા રાગમંનિત્યં ॥

શૈશિરકે દિનોપિનિત રામિષ્કતોઃ કલ્પના ॥૮૦ ॥

નિરંજનાબહેન ઉદેશચંદ્ર શાહ પરિવાર, મુંબઈના જય શ્રી કૃષ્ણ.

ભારતીએન ભરતકુમાર શાહ (મીરા રોડ) પરિવારના જય શ્રી કૃષ્ણ.

(રસકૌમુદી-શ્રીકંઠકવિ)

આ રીતે આરોગ્ય શાસ્ત્ર-સંગીત શાસ્ત્ર બંનેમાં સામ્યતા દેખાઈ આવે છે. પરંતુ અહોરાત્રના સમયમાં પૂર્વે કહેલ સંધિપ્રકાશ સમય બાબતે ભિન્નમત પણ પ્રાપ્ત છે. જે અંતર્ગત દિવસ-રાત્રિ દરમ્યાન બે ઋતુની સંધિ સમયમાં સંધિ પ્રકાશ રાગના પ્રયોગનો ઉલ્લેખ છે તેથી છ ઋતુ સમય અને છ સંધિપ્રકાશ રાગ આ રીતે ૧૨ વિભાગનો સમય છે અર્થાત્ દિવસમાં છ ભાગ તથા રાત્રિમાં છ ભાગ છે. અર્થાત અહીં દર બે કલાકે રાગના સમયનો તે બાબતે પરિવર્તન આવે છે. ઊલટ પ્રહર શબ્દ થી તો ૩ કલાકનો સમય શાસ્ત્રીય વચન છે. જ્યારે અહીં બે કલાકનો સમય ઉલ્લેખ છે આથી આ વિષય વિવાદિત બની શકે તેમ છે. સાથે સાથે સંગીતમાં કેટલાક રાગનો પ્રયોગ સર્વ કાલે અને સર્વ સમયે થઈ શકે છે અહીં કોઈપણ પ્રકારનું બંધન નથી તેવા રાગ સંખ્યાની નોંધ છે. આથી આ વિષયમાં પણ આરોગ્ય શાસ્ત્ર સાથે સમન્વયાત્મક રીતે સંશોધન જરૂરી બને છે પ્રાતઃ કાલિન - સંધ્યાકાલિન સંધિપ્રકાશ રાગની સંખ્યા પણ નક્કી કરવામાં આવી છે. અને સમય પ્રમાણે વિભાગો પણ ગ્રંથોમાં પ્રાપ્ત છે. પરંતુ તે પ્રહર પ્રમાણે છે અને ગ્રંથોમાં પ્રાપ્ત છે. પરંતુ તે પ્રહર પ્રમાણે છે આથી ઔડવ-ઓડવ રાગની સંખ્યા તથા સમયની નોંધ જે ફળાદેશ બાબતે છે તે વિષયકના વિચારોને પણ સમજવા જરૂરી છે.

ક્રમ	ઋતુ	મહીના	અહોરાત્રિ	મુખ્યપુરુષરાગ	જાતિ
૧	શિશિર	માઘ-ફાલ્ગુન	અપરાહ્ન	ભૂપાલરાગ (સંગીતકૌમુદી-રાગવિવેક)	ઔડવ
૨	વસંત	ચૈત્ર-વૈશાખ	પૂર્વાહ્ન (સુર્યોદયપૂર્વ)	વસંતરાગ (શિવમત)	ઔડવ
૩	ગ્રીષ્મ	જ્યેષ્ઠ-આષાઢ	મધ્યાહ્ન (બપોરે)	ભૈરવરાગ (ભરતમત)	ઔડવ
૪	વર્ષા	શ્રાવણ-ભાદ્રપદ	પ્રદોષ (સંધ્યા-સાયંકાલ)	મેઘરાગ (હનુમત)	ઔડવ
૫	શરદ	આશ્વીન-કાર્તિક	અર્ધરાત્રિ	વિદાંવર (માહિતિ ઉપલબ્ધ નથી.)	ઔડવ
૬	હેમન્ત	માર્ગશિર્ષ-પૌષ	પ્રત્યૂષસિ (ઉષ: કાલ - સુર્યોદય)	નટનારાયણ (કલિલનાથ)	ઔડવ

સ્વ. કિરીટકુમાર કનૈયાલાલ પરીખ પરિવાર (પાટણ-મુંબઈ)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

હરીશ રામજી વીરચંદ અને પરિવાર (મુંબઈ)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

ઉપરોક્ત નોંધ થાટ પદ્ધતિમાં નથી પરંતુ પ્રાચીન પુરૂષ પ્રધાન રાગ પદ્ધતિ અંતર્ગત આવે છે. જેમાં એક મુખ્ય પુરૂષ રાગ જેને ૬ રાગિણી (પત્નિ) રાગ છે તથા પ્રત્યેક એક રાગિણીને પુનઃ ૬ પુત્રરાગ અને ૬ પુત્રવધુ રાગ કુલ ૧૨ની સંખ્યામાં નોંધ લખવામાં આવી છે. અર્થાત્ એક મુખ્ય ઋતુ રાગ જે પુરૂષ પ્રધાન છે. તેને ૬ રાગિણી + ૩૬ પુત્ર + ૩૬ પુત્રવધુ રાગિણીનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. અર્થાત્ એક ઋતુરાગમાં ૧ + ૬ + ૩૬ + ૩૬ = ૭૯ રાગ સંખ્યાનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. આ રીતે જોઈએ તો ૭૯ X ૬ = ૪૭૪ રાગ સંખ્યાની નોંધ વંશાવલી દ્વારા જાહેર કરવામાં આવે છે. ટૂંકમાં ૬ પુરૂષ રાગ + ૩૬ રાગિણી રાગ + ૨૧૬ પુત્ર રાગ + ૨૧૬ પુત્રવધુ રાગ અર્થાત્ કુલ ૪૭૪ ની સંખ્યા નિયત કરવામાં આવી છે.

એક ઋતુમાં આશરે કુલ ૬૦ દિવસની સંખ્યા ગણતરીમાં નક્કી કરીએ તો તે અંતર્ગત કુલ ૭૯ રાગ સંખ્યાનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે પુનઃ એક દિવસમાં ૬ ઋતુનાં લક્ષણો પ્રાપ્ત છે તથા પ્રત્યેક એક દિવસમાં જાતિ પ્રમાણે પુનઃ ૯ વિભાગ કરતાં રાગની પસંદગી આરોગ્યક્ષેત્રે નક્કી કરવી એ સંશોધનરૂપ પડકાર સ્વરૂપ બને છે. ઊલટ અહોરાત્રમાં કુલ ૮ પ્રહરના સમયથીસમજતાં વધુ કઠીન સમસ્યાઓ બને છે.

પરંતુ ભારતીય સંગીતમાં આજ પદ્ધતિ ખૂબ જ સુચારૂ અને સ્પષ્ટ રીતે જાહેર કરવામાં આવી હોવાથી તેને વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિથી અને આરોગ્ય શાસ્ત્રથી સામંજસ્ય સ્વરૂપથી ઊંડાણમાં જવાની જરૂર છે કારણ કે આ થાટ પદ્ધતિ અંતર્ગત નથી.

વાસ્તવમાં આ વંશાવલી રાગના નામનું વિશ્લેષણ – વ્યુત્પત્તિ – શબ્દાર્થ તથા રહસ્યાર્થ અને શબ્દચિત્ર તથા સચિત્રની શ્લોકાવલી ઉપલબ્ધ છે તથા અનેક ગ્રંથો પણ ઉપલબ્ધ છે ઊલટ આ સંપૂર્ણ રાગાવલીનું કાપડ ઉપર ચિતરાયેલ વૃક્ષની નોંધ ચુક્ત માહિતિ પણ પ્રાપ્ત છે. આથી આ પદ્ધતિને વધુ સુચારૂ સ્વરૂપથી આરોગ્ય શાસ્ત્ર સાથે વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિથી જાહેર કરી શકાય તેમ છે અને આ રીતે શ્રમ કરવો સૂક્ષ્મતાથી અત્યંત જરૂરી છે આ વિષયમાં વિપ્રગ્રંથો તથા શ્રમણગ્રંથોની વિશાળ સંખ્યા પ્રાપ્ત છે. પરંતુ ભારતીય આરોગ્ય શાસ્ત્ર અન ચિકિત્સા શાસ્ત્ર સાથે સીધો સંબંધ ધરાવતા ગાંધર્વ દેવસ્વરૂપ સંગીત ગ્રંથોનાં સંશોધન ક્ષેત્રમાં આ વિષયના જાણકારી ઊભય દક્ષ પંડિતોની સમજણ શક્તિ જ તેને વૈજ્ઞાનિક સ્વરૂપ આપવા સક્ષમ બની શકે તેમ છે જેથી રોગ અને રાગના સમ્યક્ સંબંધોની વૈજ્ઞાનિક માહિતી જાહેર થઈ શકે તેમ છે. અભ્યાસ વગર – માહિતી વગર – સંશોધન વગર અને ગ્રંથોમાં પ્રવેશ કર્યા વગર આ રીતે પુરૂષરાગ અને વંશાવલી પદ્ધતિ એ અવૈજ્ઞાનિક છે. અવાસ્તવિક તથા કાલ્પનિક છે તેવો અભિપ્રાય આપવો એ અશોભનીય છે, ગ્રંથોનો ઉપહાસ છે તથા વિતંડાવાદ છે તેમ માનવું જોઈએ.

સ્વ. હરીદાસ ચત્રભૂજ શાહ (ભૂજ) ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

સ્વ. ગુણવંતીબહેન રસિકલાલ પરીખ (કડી) ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

પ્રહર સમય દ્વારા ઔડવરાગ અને ચિકિત્સા શાસ્ત્ર

દિવસનાં પ્રહર		
પ્રહર	ઔડવરાગ નામ	ચિકિત્સાવ્યાધિનામ દોષપ્રકોપશમન પૂર્વક
૧. પ્રથમ પ્રહર પ્રાતઃ ૬ થી ૯ કલાકે સૂર્યોદય – ઉષઃ કાલ સંધિપ્રકાશ રાગનો સમય – હેમન્ત	૧. દેશકાર (શુદ્ધ સ્વર) (બિલાવલ થાટ) ૨. આભોગી (કોમળગ) (કાફીથાટ) ૩. ગુણકરી (રે-ઘ કોમળ)(ભૌસ્વથાટ) ૪. હિંદોલ (મ-તીવ્ર)(કલ્યાણથાટ)	
૨. બીજો પ્રહર સવારે ૯ થી ૧૨ કલાકે	૧. સામંત સારંગ - (બન્ને નિ) (કાફીથાટ) ૨. મધ્યમાદ સારંગ (કોમલ નિ) (કાફીથાટ)	
૩. ત્રીજો પ્રહર (બપોરે ૧૨ થી ૩ કલાકે) મધ્યાહ્ન -ત્રીષ્મ	૧. વૃદાંપનીસારંગ - (બન્ને નિષાદ) (કાફીથાટ)	
૪. દિવસનો ચતુર્થપ્રહર સાંજે ૩ થી ૬ કલાકે) સાયંકાલ- પ્રદોષ	૧. જૈત – (રે કોમળ)(મારવાથાટ) ૨. રેવા – (રે-ઘ કોમલ) (પૂર્વીથાટ) ૩. સાંઝનો હિંદોલ – (તીવ્ર મ) (કલ્યાણથાટ) ૪. મેઘમલ્હાર- (બન્ને નિષાદ) (કાફીથાટ)	

રાત્રિનાં પ્રહર અને ઔડવરાગ		
પ્રહર	ઔડવરાગ નામ	ચિકિત્સાવ્યાધિનામ દોષપ્રકોપશમન પૂર્વક
રાત્રિનો પ્રથમ પ્રહર સાંજે ૬ થી ૯ રાત્રે સંધ્યા – સાયંધ્યાકાલ વર્ષાકાલ – પ્રદોષ- સૂર્યાસ્ત – સંધિપ્રકાશરાગ	૧. જૈતકલ્યાણ -શુદ્ધસ્વર (કલ્યાણથાટ) ૨. ભૂપાલરાગ -શુદ્ધસ્વર (કલ્યાણથાટ) ૩. હંસધ્વનિ - શુદ્ધસ્વર (બિલાવલથાટ) ૪. માલારાની – તીવ્ર મ (કલ્યાણથાટ) ૫. શ્રીકલ્યાણ - મતિવ્ર (કલ્યાણથાટ)	

વેલજી ભીમજી પરિવાર (કચ્છ) – મુંબઈના જય શ્રી કૃષ્ણ.

અશ્વિનભાઈ જે. મરચન્ટ (મુંબઈ)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

૨. રાત્રિનો બીજો પ્રહર રાત્રિ ૯ થી ૧૨	૧. જલધરકેદાર - શુદ્ધ સ્વર (બિલાવલથાટ) ૨. દૂર્ગા - બન્ને નિષાદ (ખમાજ થાટ) ૩. દૂર્ગા - શુદ્ધસ્વર (બિલાવલ થાટ) ૪. તિલંગ - બન્ને નિષાદ (ખમાજ થાટ) ૫. નાગસ્વરાવલી - શુદ્ધસ્વર (ખમાજ થાટ) ૬. હેમકલ્યાણ - શુદ્ધસ્વર (બિલાવલ થાટ) ૭. બડહંસસારંગ - બન્ને નિષાદ (કાફી થાટ) ૮. હંસશ્રી - બન્ને નિષાદ (ખમાજ થાટ)	
૩. રાત્રિનો ત્રીજો પ્રહર મધ્યરાત્રિ ૧૨ થી ૩ કલાકે - શરદ	૧. ભિન્નષડજ - શુદ્ધ સ્વર (બિલાવલ થાટ) ૨. રસરંજની - શુદ્ધ સ્વર (બિલાવલ થાટ) ૩. આભોગીકાન્હડા - કોમલ ગ (કાફી થાટ) ૪. રાજેશ્વરી - કોમલ ગ (કાફી થાટ) ૫. શિવરંજની - કોલગ ગ (કાફી થાટ) ૬. ચન્દ્રકૌંસ - ગભિ કોમલ (કાફી થાટ) ૭. કલાવતી - કોમળ નિ (ખમાજ થાટ) ૮. માલકૌંસ - ગઘનિ કોમલ (ભૈરવી થાટ)	
૪. રાત્રિનો ચતુર્થ પ્રહર રાત્રિ ૩ થી ૬ સવારે સંધિ પ્રકાશ રાગ પ્રાતઃ કાલ પૂર્વ	૧. મેઘરંજની - રે કોમલ (ભૈરવ થાટ) ૨. ઝાલકભૈરવ - ઘ કોમલ (ભૈરવ થાટ) ૩. ભૂપાલી તોડી - રેગઘ કોમલ (ભૈરવી થાટ) ૪. દેવરંજની - ઘનિકોમલ (ભૈરવ થાટ)	
૫. સર્વકાલિદ રાગ ઔડવ	૧. ઘામિ (કાફીથાટ) ગ-નિકોમલ ૨. પહાડી (બિલાવલથાટ) - શુદ્ધ સ્વર	
૬. પ્રાતઃ સંધિ પ્રકાશ રાગ - ઔડવ	૧. ભૈરવ ૨. વિભાસ ૩. સારંગ અને તેનાં પ્રકારો ૪. જૈતશ્રી	

ઉપરોક્ત ઔડવ અને આરોગ્ય શાસ્ત્રનાં સંબંધવાળા માત્ર ૪૦ રાગ સમૂહનું જ વિશ્લેષણાત્મકતા છે. પરંતુ વાસ્તવમાં આધુનિક પદ્ધતિમાં કુલ ૨૨૫ રાગની સંખ્યા નિયત ઔડવરાગમાં થઈ છે. આથી આ ૨૨૫ રાગોના નામ, શબ્દાર્થ, શબ્દવ્યુત્પત્તિ - ગૂઢાર્થ - અને આરોગ્યશાસ્ત્ર સાથેનાં સંબંધોની સવિશેષ જાણકારી જાહેર કરવાનો શ્રમ જરૂરી છે. તે સાથે ઋતુ અને પ્રહરનો સંબંધનો વિચાર પણ આવરી લેવાનો હોય છે તથા રાગ અને રસ સંબંધિ વિચારોની જાણકારી પણ જરૂરી છે કારણકે આરોગ્યશાસ્ત્રમાં છ રસ તથા સંગીતમાં શૃંગાર - વીર - કરુણા - શાંત આ રીતે માત્ર ચાર રસ દ્વારા જ રાગોની તથા સ્વરની ગણતરી કરીને સમૂહ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે. ઊલટ સાહિત્યના નવરસનો સંબંધ પણ સ્વરમાં કરવામાં આવ્યો છે. આ સર્વ વિચારોની સમજણ જરૂરી છે આ વિષયમાં ભરૂચના પંડિત ઓંકારનાથ ઠાકુરના વિચારોની તેઓના ગ્રન્થ દ્વારા પણ જરૂર પડશે.

- ડો. હેમંતકુમાર વૈદ્ય
મો. ૯૪૨૮૩ ૯૯૫૨૬

મથરાદાસ મોતીચંદ શાહ અને પરિવાર (ભુજ)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

--- વાયડામિત્રના અતીતમાંથી ---
ઘુંઘટવાળી

પરણવું એટલે પ્રભુતામાં પગલાં માંડવા. વૈશાખ સુદ ચોથ એ અમારા લગ્નનો નક્કી કરેલ દિવસ હતો. તે દિવસે સરલા એ મારા જીવનની રાહદારી બનવાની હતી. તેના જેવી સૌંદર્યમણી બાળા ભાગ્યે જ બીજી કોઈ હશે. ધાટીલું મુખ, ગૌરવર્ણ અને સુમધુર કંઠ એ પ્રણેનું મિશ્રણ કોકમાંજ જોવામાં આવે છે. લગ્ન પહેલાં અનેક પ્રસંગો અમારે પડ્યાં હતા. હું તેને ચાહતો તેટલા જ પ્રેમથી તે મને ચાહતી. અનુપમ લાવણ્યમયી બાળાના હૃદયમાં સામ્રાજ્ય સ્થાપવું એ પુરૂષજીવનનો મોટો લ્હાવો છે. હું સુખી થતો, મહાલતો, ને ઘણી વાર મનમાં ફુલાતો. ઘણાંએ મારા ભાગ્યની અદેખાઈ કરતાં.

આખરે જે દિવસ માટે હું તલસતો તે આવી પહોંચ્યો. કલાક ગણાયા, ઘડીયો ગણાઈ ને ચોરીમાં પધરામણી થઈ. સ્નેહલગ્નના એ સંમેલન સમયે આનંદની અવધી ન રહી, લગ્ન પુરૂં થયું ને પ્રથમ રાત્રિના મિલન માટે તૈયારીઓ થવા માંડી.

શયનગૃહમાં હું દાખલ થયો. સામે સરલા પર મારા સ્નેહની અધિષ્ઠાત્રી દેવી વિરાજી રહી હતી. તેનાં ઓવારણાં લેવા હું અધીરો બન્યો, પાસે ગયો. તેણે ઘુંઘટ ઓટ્યો હતો. ઘુંઘટમાં છુપાએલા મુખનું દેશન કરવા તે કોમળ હસ્તે ઊંચો કરવાનો મેં પ્રયત્ન કર્યો. નીચેથી તે ખેંચાયો.

મારો ઘુંઘટડો મા ખોલ રે અવાજ પ્રકારની આ સ્નેહની મસ્તી હશે એમ મેં ધાર્યું થોડી વારે મેં ફરીથી પ્રયત્ન કર્યો. ફરીથી ખેંચાયો, અમૃતને ભરલો ઘડો હાથમાં હોવા છતાં તેનું પાન કરવાને માનવી ટીલ કરશે ? મેં જોરથી પ્રયત્ન કર્યો, ને.... આરસની અચેતન મૂર્તિ સમો હું બની ગયો મારા શાન ને શુદ્ધિ સર્વ નાસી ગયાં, સુખના સાતમા શિખરેથી દુઃખના સત્તરમાં પાતાળમાં હું સરી પડ્યો.

નિસર્ગ સૌંદર્ય પામવાને બદલે કુરૂપતાનો આબાદ નમુનો હું પામ્યો. દુનિયાને હસાવવા કે પોતાને હસવા બેદરકારીથી બ્રહ્માએ ઘડી કાઢેલું માનવી મેં જોયું. મારી આશાઓની - મહાઆશાઓનો ભાગીને ભુકો થયો.

મારું મુકપણું જોઈ સામે બેઠેલી સ્ત્રી મુટ બની મુદર્ગ પામી ને અચેતન થઈ નીચે પડી.

ક્રોધના અગ્નિથી હું બળતો હતો. આખા જીવનનો આ મહા પ્રશ્ન હતો મારું જીવન બરબાદ થયું હતું મારી સામે કપટ રચનારને હજારો શ્રાપ દેતો હું ત્યાં ઉભો રહ્યો.

સ્વ. વિદ્યાબહેન જમનાદાસ પારેખ (પાટણ) પરિવારનાં જય શ્રી કૃષ્ણ.

પણ આખરે હું માનવી હતો. દયાનો મારા હૃદયમાં સંચાર થયો તેના મોં પર મેં પાણી છાટ્યું. તેને ચેતન આવ્યું. તે બેઠી થઈ. અશરણતાનું, નિરાધારપણનું મૂર્તિમંત સ્વરૂપ તેના મુખપર તાદર્શ થયું. પૃથ્વીના સમ્રાટ સામે દૃષ્ટિથી એક ગરીબ ભિખારૂં જોઈ રહે તે દૃષ્ટિથી તે મારા સામે જોઈ રહી મને મારૂં કરો. મારો ગુનો નથી. આંખમાંથી આંસુ નીકળતાં જાયને મોંમાંથી શબ્દો બહાર પડે. મને મારૂં કરો હું તમારી ગુલામડી બનીશ. તમારી જીંદગી સુધી સેવા કરીશ. મને તરછોડશો માં, ઈશ્વર તમારું કલ્યાણ કરશે.

માયા ભરી દૃષ્ટિથી મેં તેના સામે જોયું. તેણે આગળ ઉમેર્યું કુદરતે મને કદરૂપિ બનાવી એમાં મારો શો વાંક! સમાજે મને શા માટે તિરસ્કારવી જોઈએ? શું મને લાગણીઓ નથી ? શું મને સુખ ભોગવવાની ઈચ્છાઓ નથી ? આટલું બોલી તે ધુસ્કે ધુસ્કે રડવા માંડી. તેના બોલવામાં કંઈક સત્ય તો હતું જ. એક બાબુ મારા સુખનાં સ્વપ્નોનો નાશ થયેલો જોઈ ગુસ્સો થયો. બીજી બાબુ કુદરતના એક બાળકની નિરાધારતા જોઈ દયાનો સંચાર થયો. વિચાર આંદોલનોના ઝોલે હું ઝુલવા લાગ્યો.

પણ તેના ગભરાટનો પાર ન હતો. મને તરછોડીને તમે તો સુખી થાશો પણ મારૂં શું ? તેનો સ્વર વધારેને વધારે કૂણ બનતો ગયો. તમે એક ચાકરડી રાખશો. એક નોકરડી રાખશો, મને રહેવાની છુટ નહીં આપો? કૂણતાની આ અવધી હતી. સુખનાં સ્વપ્નાંને મેં દુર કર્યાં. ફરજને હૃદયમાં સ્થાપી મમતા ભર્યા અવાજે મેં એને ખાતરી આપી.

આજ સમયે ક્રોધથી અંગાર ઝરીતી આંખોએ, ગુસ્સામાં આત્મભાન ભુલી, મર્યાદાનો લોપ કરતાં મારા પિતા શયનગૃહમાં દાખલ થયાં. સુરેશ એ બરાડા ઉઠયા એ છોકરીને બહાર કાઢ. રસલાના બાપ મારી સાથે કપટ રમ્યા. આજથી અમારે ઉધાડા વેર થયાં.

મેં મારા પિતા સામે જોયું મારી ભવિષ્યની ગૃહદેવી તરફ જોયું. સિંહની સમીપમાં બકરૂ થરથરે તેમ તે થરથરતી હતી. પિતાજી મેં શાંતિથી કહ્યું મને મારૂં કરો. હું નભાવી લઈશ ચોરીમાં આપેલા વચનોને હું બેવફા નહીં થાઉં...

- સ્વ. પુરૂષોત્તમ બી. શાહ,
પૂર્વ તંત્રી, વાયડામિત્ર

(આ લેખ સ્વ. પુરૂષોત્તમભાઈ બી. શાહના સુપુત્ર શ્રી શૈલેશભાઈ શાહ દ્વારા અપાયેલ છે વાયડામિત્ર ટીમ તેમનો આભાર વ્યક્ત કરે છે)

સ્વ. જશરાજ ભીમજી શાહ (ભૂજ-માંડવી)ના પરિવારના જય શ્રી કૃષ્ણ.

આફ્રિકન ડાયરી – 8 - Indian Expatriate Life Style

બેંગકોક, હોંગકોંગ, સિંગાપુરની સફર કરી ઓક્ટોબર, ૧૯૮૬ના અંતમાં મુંબઈથી પાછા લાગોસ આવી પહોચ્યા.

હવે સફરમાં આગળ વધીએ તે પહેલાં ભારતીય Expatriateની લાગોસમાં લાઈફ સ્ટાઈલ તથા લોકલ લાઈફ સ્ટાઈલ તરફ નજર કરીએ.

લાગોસની કંપની જોઈન કરી તે પહેલાં લંડનથી અમારા ગ્રુપ ડાયરેક્ટર પ્રવીણભાઈએ મુંબઈમાં મારો ઈન્ટરવ્યુ લીધેલ તે દરમ્યાન કેટલીક લલચામણી ઓફર્સ આ પ્રમાણે હતી.

- (૧) મુંબઈનાં મારા પગાર કરતાં પાંચ ગણો પગાર
- (૨) Fully Furnished ઘર સાથે સર્વન્ટ તથા સિક્યુરીટીની સગવડ (ફેમિલીને છ મહિના પછી લાવી શકાય)
- (૩) ગાડી તથા ડ્રાઈવર
- (૪) દર બે વર્ષે ભારત આવવા જવાની એરટીકીટ (જે પાછળથી દર વર્ષે કરવામાં આવી)

૧૯૮૩માં હું લાગોસ આવ્યો ત્યારે એક અમેરિકન ડોલરની કિંમત હતી ૦.૭૦ નાઈજીરિયન નાયરા. આમ એક નાયરા બરાબર ૧૪ રૂપિયા થતાં. પરંતુ આ રેટ માત્ર ઓફીસીયલ એક્સચેન્જ માટે જ હતો અને બેંક મારફત રેમીટન્સમાં લાગુ પડતો ફોરેક્સ બ્યુરોમાંથી ચેઈન્જ કરાવો તો એક અમેરિકન ડોલરના ૧.૪૦ નાયરા આપવા પડતા. (૧ નાયરાના માત્ર ૭ રૂપિયા).

જનરલ ઈમ્પ્રાહીમ બાબાંગીદાસની મિલિટરી સરકાર આવ્યા પછી નાઈજીરિયાની આર્થિક હાલત બગડતી ગઈ. ૧૯૮૭માં એક અમેરિકન ડોલરના ૪ નાયરા થઈ ગયા. આ માત્ર ઓફીસીયલ રેટ હતો. ફોરેક્સ બ્યુરોમાં આનાથી બમણો ભાવ. PHR (Personal Home Remittance) એકદમ ઘટી ગયું. એક નાયરાના ૧૪ રૂ. માંથી લગભગ ૩.૫૦ રૂ. થઈ ગયા ! (૨૦૧૯ નો એક્સચેન્જ રેટ છે 1 USD = 360 Naira)

Fully Furnished ઘરમાં આગળ જોયું તેમ કેટલી જહેમત બાદ વ્યવસ્થિત ઘર મળ્યું. પાવર સપ્લાય અનિયમિત હતાં. જનરેટર વસાવવું પડતું અને તેને માટે ડીઝલ અને મેઈન્ટેનન્સની વ્યવસ્થા કરવી પડતી. ક્યારેક તો જનરેટર બંધ પડે તો અડધી રાતે

મે. ભરૂચ સ્ટીલ ટ્રેડર્સ – મે. શ્રીજી ટ્રેડર્સ (ભરૂચ)ના સૌજન્યથી.

નીચે ઉતરી રીપેર કરી ચાલુ કરવું પડતું.

ઘરમાં સાફ સફાઈ માટે મેઈડ / સરવન્ટ મળી રહેતા પરંતુ તેમને ટ્રેનીંગ આપવી પડતી. તે છતાં સંતોષકારક કામ ન મળતું. મોટા ભાગની ભારતીય નારીઓ તેમને કપડાં ઈસ્ટ્રી કરવાનું તેમ જ રસોઈ કરવાનું પણ શિખવી દેતી. બધાં જ કપડાં અંડર ગારમેન્ટ્સ સહિતને ઈસ્ટ્રી કરવી પડતી. નહિતર કપડામાંથી બારીક જંતુઓ ચામડીમાં દાખલ થઈ ત્યાં ઘર બનાવતા અને પછી ચામડીમાંથી કીડા નીકળતા. બિર્ડીંગમાં જ સર્વન્ટ ક્વાર્ટર્સની સગવડ હતી.

અહીં મેડીકલની સગવડ એટલી સારી ન હતી અને ખૂબ જ મોંઘી પણ હતી. કેટલાક ભારતીય ડોક્ટરો અહીંની હોસ્પિટલમાં સર્વીસ આપતા. એમાં કેટલાક ડીગ્રી વગરના પણ અહીં આવી ડોક્ટર બની જતા.

બિર્ડીંગની સુરક્ષા માટે લોકલ ડ્રાઈબ્સના માણસો રાખવા પડતા. તેની સાથે તેમનું કુટુંબ પણ અહીં જ રહેતું. જો કે ગેટ ખોલબંધ કરવા એ જનરેટર ચાલુ બંધ કરવા સિવાય તેમને બીજું કામ ન રહેતું.

શરૂઆતમાં મારા અને વિનોદભાઈના કુટુંબ માટે એક જ કાર અને ડ્રાઈવર હતા. જે પાછળથી વ્યક્તિગત કાર અને ડ્રાઈવરની સગવડ કરેલી. તે સિવાય છોકરાઓને સ્કૂલમાં લેવા મૂકવા માટે એક વાન અને ડ્રાઈવરની સગવડ કરેલ. વાન ડ્રાઈવર તે ઉપરાંત ફેક્ટરીમાં ટીફીન આપવાનું તેમ જ ફેમીલીને શોપીંગ કરવામાં પણ ઉપયોગી થતો.

દર વર્ષે એર ટીકીટ કોઈ પણ એરલાઈન્સની બુક કરાવી શકાતી. શરૂઆત ટિકીટના ભાવ પણ એકદમ સસ્તા હતા. તે પછી નાયરાનું અવમુલ્યન થતાં ભાવ વધી ગયા. જો કે એર ઈન્ડિયાની ફ્લાઈટ પાછળથી બંધ કરવી પડી હતી. તેની વિગત આગળ જોઈશું. અન્ય એરલાઈન્સમાં વચ્ચે ફ્લાઈટ બદલી કરી મુંબઈ જવું પડતું. ઘણી યુરોપીયન ફ્લાઈટ્સ અઠવાડિયામાં માત્ર બે કે ત્રણ જ રહેતી. જેથી એરલાઈન્સને ટ્રાન્સીટ માટે હોટલ આપવી પડતી અને વચ્ચે સમય હોય તો એરપોર્ટની બહાર શહેરમાં ફરવાનો પણ લાભ મળતો. જેમ કે એર ફ્રાન્સમાં લાગોસથી પેરિસ અને પેરિસથી મુંબઈ જાય તો કનેક્ટીંગ ફ્લાઈટ માટે પેરિસમાં નાઈટ હોલ્ટની એરલાઈન્સ તરફથી હોટેલમાં સગવડ મળતી. વધારે સમય હોય તો પેરિસ શહેરમાં ફરી પણ શકો. તે સિવાય આફ્રિકામાં ઉત્તમ કહી શકાય એવી ઈથોપીયન એરલાઈન્સ પણ લાગોસ-એડીસ અબાબા -મુંબઈ જતી. અહીં એડીસ અબાબામાં ફ્લાઈટ બદલી કરવી પડે. જેમ ટીકીટના ભાવ વધતા ગયા તેમ યુરોપીયન એરલાઈન્સ મોંઘી થતી ગઈ. તેથી ઈથોપીયન એરલાઈન્સ અમારી

સ્વ. કુસુમબહેન મનમોહનદાસ પરીખ (પાટણ) પરિવારના સર્વને જય શ્રી કૃષ્ણ.

ફેવરીટ થઈ ગઈ હતી.

શનિ - રવિવારે રજા રહેતી. જો કે 'ટોલી બેબી'નો ઓર્ડર મળ્યા બાદ અમારી ફેક્ટરી નોન સ્ટોપ ઓવર ટાઈમ ચાલુ રહેતી. જેથી વહેલી સવારે એક રાઉન્ડ ફેક્ટરીમાં મારવો પડતો. રજામાં દિવસના ભાગમાં શોપીંગ કરવા નીકળી પડતા અને રાત્રે કોઈકના ઘેર આઠ દસ ફેમિલી ભેગા થઈ પાર્ટી કરતાં.

અહીં પાણી કરતા બીયર સસ્તુ હતું. ભારતીય રેસ્ટોરન્ટ્સ ગણ્યાં ગાંઠ્યાં જ હતા. કંપનીની પાર્ટી માટે ૪ સ્ટાર કે ૫ સ્ટાર હોટલમાં જવાનું થતું. બાકી ઘરની પાર્ટીમાં બધી જ આઈટમો ઘરમાં જ બનાવવી પડતી. ગુજરાતી ઉપરાંત મરાઠી, પંજાબી તેમજ સાઉથ ઈન્ડિયાના ફ્રેન્ડ્સ સર્કલ હતા. તેથી એકમેક પાસેથી વિવિધ આઈટમો બનાવતા શીખી જતા. અમારા એક મિત્રનો ધાનીયન કૂકુ તો સમોસા બનાવવાનો ઓર્ડર લેતો. પાર્ટી વખતે તેની ખાસ ડીમાન્ડ રહેતી. પાર્ટી નવ વાગે ડ્રીન્ક્સથી શરૂ થતી. નવથી બાર વાગ્યા સુધી સ્મોલ ચોપ (વિવિધ જાતના નાસ્તા જેવા કે વડા, ભજુયા, સમોસા વિ.)ની મીજબાની રહેતી. તે પછી રાત્રે બાર વાગે ડીનર શરૂ થતું. રાત્રે દોઢેક વાગ્યા સુધી પાર્ટી ચાલતી.

I.L.S. (Indian Language School) ની બાજુમાં ભારતીયોએ એક મંદિર બનાવેલ. જ્યાં બધા તહેવારોની ઉજવણી કરતા. નવરાત્રીમાં દસ દિવસ દાંડીયાની રમઝટ રહેતી. ક્યારે પ્રખ્યાત ગાયકોને ભારતથી ખાસ આમંત્રણ આપી બોલાવતી. પ્રસાદમાં દરેક ફેમિલી અલગ અલગ આઈટમો બનાવી લાવતા. જેથી દસ દિવસ ડીનર પણ અહીં જ થતું. દિવાળીમાં ગુજરાતી સમાજનો પ્રોગ્રામ રહેતો તેમજ Indian Cultural Association તરફથી ફનફેર તથા અન્ય સાંસ્કૃતિક પ્રોગ્રામ રહેતા.

પીકનીક માટે લાગોસના ઘણા બીચ જાણીતા છે. જ્યાં સવારથી ગ્રુપમાં નીકળી પડતા. ઘણી વખત લાંબી રજાઓ આવે તો ૨૦૦-૩૦૦ કી.મી. દૂર પીકનીક સ્પોટ ઉપર ગાડી લઈ નીકળી પડતા. એક કે બે રાત્રિ ત્યાં જ હોટલમાં રોકાઈ જતા. સાથે ગેસ સીલીન્ડર સહિત રસોડાની બધી સામગ્રી સાથે લઈ જતા અને ત્યાંજ રસોઈ બનાવતા. વીક એન્ડમાં બીજી પ્રવૃત્તિઓમાં બ્રિટીશ કાઉન્સિલની લાયબ્રેરીની મુલાકાત લેવાનું થતું. અહીં અનેક પુસ્તકો ઉપરાંત વીડીયો કેસેટની સગવડ હતી. શાકભાજી ખરીદી માટે અપાપા મારકેટ અને બાર બીચ ડ્રાઈવ કરી જવાનું થતું. અન્ય ખરીદી માટે સુરુલેરે માર્કેટ તથા અન્ય મોટા મોલ્સમાં જવાનું થતું. તે સિવાય દર રવિવારે સવારે રાજેન્દ્રભાઈને ત્યાં દાદા ભગવાનના સત્સંગમાં જવાનું થતું. દાદાભગવાની પ્રેરણા ગિરીશભાઈ તરફથી મળેલ.

ગિરીશભાઈની પહેલી મુલાકાત શાક માર્કેટમાં થયેલ. ગિરીશભાઈ તથા નયના ભાભીને પણ અમારી જેમ એક બેબી કેશા અને એક બાબો જય. કેશા અને જય અમારા અજિતા અને આનંદની ઉંમરના જ. તેથી ગિરીશભાઈના કુટુંબ અને અમારા કુટુંબ વચ્ચે સારી દોસ્તી થઈ ગયેલ. નયનાભાભી અને મારા પત્ની નલિની પણ બધી જગ્યાએ સાથે જ હોય. (નોંધ : અમારી દોસ્તી હજુ પણ ચાલુ છે.) અમે જ્યારે સાંગો ઓટામાં રહેતા હતા ત્યારે રોબરોના ત્રાસ વખતે ગિરીશભાઈ અને અન્ય મિત્રોનો ખૂબ જ સહકાર મળેલ. ગિરીશભાઈ સાથે પહેલી વખત રાજેન્દ્રભાઈને ઘેર 'દાદા ભગવાન'ના સત્સંગમાં જવાનું થયું. રાજેન્દ્રભાઈ ઉપરાંત બીજા મોટા ઉદ્યોગપતિ રામ ગ્વાલાની અને અન્ય ભારતીયો 'દાદા ભગવાન'ના સત્સંગ ચલાવતા. 'દાદા ભગવાન' વિશે થોડી માહિતી આ પ્રમાણે છે.

૧૯૫૮માં સુરતના સ્ટેશન પર બેઠેલા એ. એમ. પટેલ રૂપી દેહમંદિરમાં 'દાદા ભગવાન' સંપૂર્ણપણે પ્રગટ થયા અને જગતના તમામ આધ્યાત્મિક પ્રશ્નોનાં સંપૂર્ણ ફોડ પાડ્યા. એમના અદ્ભૂત જ્ઞાન પ્રયોગથી, એમને પ્રાપ્તિ થઈ તે જ રીતે અન્યને પણ પ્રાપ્તિ કરાવી આપતા. એને અક્રમ માર્ગ કહ્યો. અક્રમ એટલે ક્રમ (પગથિયા) વિનાનો, લિફ્ટ માર્ગ, શોર્ટ કટ ! અક્રમ વિજ્ઞાન એ અતિ ગહન આધ્યાત્મિક વિજ્ઞાન છે અને જે સૌથી વધારે વ્યવહાર અને બધી પરિસ્થિતિમાં ઉપયોગમાં લઈ શકાય એવું છે.

અક્રમ વિજ્ઞાનની વિશિષ્ટતાઓ :

- વિના પ્રયત્ને આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકાય.
- ધ્યાન, કર્મકાંડ કે ક્રિયાઓ કરવાની જરૂરી નથી.
- તમારણા વર્તમાન ગુરુ કે ધર્મ બદલવાની જરૂર નથી.
- કોઈ પણ પ્રકારના ત્યાગની જરૂર નથી.

ગુજરાતમાં અડાલજમાં ત્રિમંદિર, સીમંધર સીટી તેમજ અન્ય શહેરોમાં ત્રિ-મંદિર આવેલા છે. પરમ પૂજ્ય દાદા ભગવાન (દાદાશ્રી) (એ.એમ.પટેલ) પછી સ્વ. આત્મજ્ઞાની નીરૂમાં અને હાલ આત્મજ્ઞાની પૂજ્ય દીપકભાઈ સત્સંગ દ્વારા દેશ-વિદેશમાં જ્ઞાનનો દીપક જલાવી રહ્યા છે.

'દાદા ભગવાન' વિશે વિશેષ માહિતી તેમની વેબસાઈટ www.dadabhagwan.org ઉપર ઉપલબ્ધ છે.

જય સચ્ચિદાનંદ

- અમૃતભાઈ વાયડા, મુંબઈ
મો. ૯૮૨૧૪૬૩૭૯૫

શેઠશ્રી જમનાદાસ ભીમજી પરિવાર (ભુજ)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

અ.સૌ. સ્વ. સ્મિતા બંકિમ શાહ (અમદાવાદ) ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

બારમા ધોરણ સામાન્ય પ્રવાહમાં સમગ્ર ગુજરાતમાં અગ્રેસર
પ્રિયા રાજેનભાઈ શાહ

આ વર્ષે સમગ્ર ગુજરાતમાં બારમાં ધોરણમાં સામાન્ય પ્રવાહમાં ત્રણ લાખ જેટલા વિદ્યાર્થીઓએ પરીક્ષા આપી હતી. તેમાં કોમર્સ વિભાગમાં અગ્રેસર રહી પ્રિયા રાજેનભાઈ શાહે ૯૯.૯૯ પર્સેન્ટાઈલ અને ૯૬.૫ ટકા માર્ક્સ મેળવી અનેટી સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી છે.

મહેસાણામાં ઈ.એન.ટી. સર્જન તરીકે કામ કરતા ડો. રાજેનભાઈ શરદભાઈ શાહ અને આંખના સર્જન ડો. શેફાલીબહેન રાજેનભાઈ શાહની સુપુત્રી પ્રિયા શરૂઆતથી જ અભ્યાસમાં તેજસ્વી કારકિર્દી ધરાવે છે. દસમાં ધોરણમાં ૯૫ ટકાથી વધુ માર્ક્સ મેળવવા છતાં અને મમ્મી-પપ્પા ડોક્ટર હોવા છતાં તેણીએ કોમર્સ લાઈન પસંદ કરી હતી.

પ્રિયા અભ્યાસ ઉપરાંત ઈતર પ્રવૃત્તિઓમાં પણ ખૂબ જ રસ ધરાવે છે. પ્રિયાએ વક્તૃત્વ સ્પર્ધામાં ઘણાં ઈનામો પ્રાપ્ત કર્યા છે. છેલ્લા ચાર વર્ષથી તે ટેબલ ટેનીસમાં જિલ્લા ચેમ્પિયન છે. તેણે ત્રણ વર્ષ સંગીતની તાલીમ લીધી છે અને મધુર કંઠ ધરાવે છે. તેને વાંચનનો ખૂબ શોખ છે. ગુજરાતી મીડીયમમાં અભ્યાસ કર્યો હોવા છતાં અંગ્રેજી સાહિત્યના સેંકડો પુસ્તકો વાંચ્યા છે.

પ્રિયાએ બારમા ધોરણમાં ૯૬.૫૭ ટકા માર્ક્સ પ્રાપ્ત કર્યા છે તેમાં કોમર્સના પાંચ વિષયમાં ૫૦૦ માંથી ૪૯૭ માર્ક્સ મેળવ્યા છે. ત્રણ વિષયમાં ૧૦૦ માંથી ૧૦૦, એકમાં ૯૯ અને બીજામાં ૯૮ માર્ક્સ મેળવ્યા છે. પ્રિયાની આ જવલંત સિદ્ધિ બદલ ખૂબ ખૂબ અભિનંદન અને ઉજ્જવળ ભવિષ્ય માટે શુભેચ્છાઓ.

- તંત્રી

ગં. સ્વ. જયાબહેન વિશનજી એડનાવાળા (લંડન)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

સ્વ. પ્રેમિલાબહેન કાંતિલાલ શાહ (અમદાવાદ) પરિવારના જય શ્રી કૃષ્ણ.

રી-ડેવલપમેન્ટ

આપણા ભારત દેશની વસ્તી દિનપ્રતિદિન કુદકે અને ભુસકે વધતી જાય છે, તે પરિસ્થિતિમાં રહેવા માટે ઘર-મકાન / ફ્લેટ / બંગલા / ફાર્મ હાઉસ તથા દરેક વ્યક્તિના ધંધા રોજગાર માટે કોમર્શીયલ ઉપયોગ માટેની દુકાન / ઓફીસ / ઈન્ડસ્ટ્રીઝની માંગ દિવસે - દિવસે વધતી જ જવાની છે અને તે તમામ બનાવવા માટે જમીન વધતી નથી, તેથી જે જમીન છે તે જમીનમાં વધારે સારૂ બાંધકામ કરીને આવા મકાનોની ઘટ પુરી કરી શકાય તેમ છે.

વળી અન્ય રીતે ઘર - મકાનોના બાંધકામ માટે વિચાર કરીએ તો ખેતીના ઉપયોગવાળી અગર ઈન્ડસ્ટ્રીયલ ઉપયોગ વાળી જમીનનો ઉપયોગ કરી શકાય પરંતુ તે બંને ઉપયોગવાળી જમીનનો જેટલો વધારે ઉપયોગ કરવામાં આવે, તેટલી પરિસ્થિતિ તે બંને ક્ષેત્રો (ખેતી અને ઈન્ડસ્ટ્રીઝ) માટે જમીન ઘટતી જાય અને તે બંને ક્ષેત્રો માટે જ્યારે વધારે જમીનની જરૂરીયાત છે, ત્યારે આવો ઉપયોગ કરીએ તો તે ક્ષેત્રોમાં વિપરીત પરિસ્થિતિ નિર્માણ કરે છે અને પ્રજાના આવકના સ્ત્રોત ઘટતા જાય, જે દેશ માટે તકલીફદાયક બની રહે.

ઉપરોક્ત હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીએ તો શહેરોમાં હાલમાં આવેલ બંગલા તોડીને તથા શહેરની બહાર તથા રૂરલ એરીયામાં આવેલ ખેતીની જમીન (બીનખેતીની મંજૂરી મેળવી)માં ફ્લેટ ટાઇપના મકાનોનું બાંધકામ કરી મકાનો વધારી શકીએ તેમ છે. વધુમાં હાલના શહેરી વિસ્તારમાં વર્ષો અગાઉ બનેલા મકાનો / ફ્લેટ ખૂબ જુના અને ખખડખ થઈ ગયેલા છે. વળી સદર મકાનોમાં રહેતા કુટુંબો મોટા થતા જાય છે અને ઘરમાં દીકરા / દીકરી મોટા થતાં કુટુંબને રહેણાંકની વધારે જગ્યા અને વધારે રૂમની જરૂરીયાત પડવા માંડેલ છે, જે માટે મોટા મકાનો ખરીદવા દરેક માટે આર્થિક રીતે પરવડે તેમ નથી હોતું.

બંગલા તોડીને મકાનો બનાવવા માટેની કાર્યવાહીમાં જમીનના ભાવ ખૂબ ઉંચા હોઈ બંગલા તોડીને ફ્લેટ બનાવવા જતા, તેવા ફ્લેટની કિંમત ઘણી જ ઉંચી રહે છે, જે દરેક પરિવારને પોષાય તેમ હોતું નથી. વળી, હાલમાં કોરોના જેવી મહામારી ફેલાઈ, તેવા સમયે નાના મકાનોમાં સોશીયલ ડીસ્ટન્સીંગનું પાલન કરવું પરિવારના સભ્યો મટે ઘણું અગવડભર્યું થઈ ગયેલ છે. હાલના કોરોનાના સમયમાં ઘરમાં એક જ બાથરૂમ કે

‘દૃષ્ટિ આઈ ક્લિનિક’ - ડૉ. વત્સલભાઈ પરીખ (મુંબઈ)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

ટોઈલેટ હોય તો, ચેપ લાગવાનો ભય રહે છે. આ તમામ બાબતનો એક જ જવાબ હોઈ શકે અને તે છે હાલના જુના ફ્લેટ / મકાન તોડીને એફ.એસ.આઈ. (એટલે કે જમીનના એરીયાના પ્રમાણમાં જમીન ઉપર થઈ શકતું બાંધકામ) વધારે થયેલ હોઈ તેની ઉપર નવું બાંધકામ. તે બે રીતે શક્ય છે –એક રીકન્સ્ટ્રક્શન અને બીજું રીડેવલોપમેન્ટ. પરંતુ જ્યારે રીકન્સ્ટ્રક્શનનો વિચાર કરીએ તો તેમાં સભ્યોએ જાતે રકમ કાઢીને બાંધકામ કરવું પડે છે, જે દરેક સભ્યને આર્થિક રીતે પરવડે તેમ નથી અને તેથી (શક્ય હોય તે યોજનામાં) તેનો ઉપાય છે રીડેવલોપમેન્ટ.

કોઈ પણ સોસાયટી / યોજનાના જુના ફ્લેટ તોડીને રીડેવલોપમેન્ટ કરવામાં આવે તો સભ્યોને નીચે મુજબ (સ્થળ, સ્થિતિ, સીચ્યુએશન, અગાઉ થયેલ બાંધકામનું પ્રમાણ અને એરીયા, તેવા એરીયાના બજારભાવના આધારે અલગ અલગ અગર (ઓછા / વધારે) ફાયદા થઈ શકે છે.

(૧) જુના સભ્યને હાલના એરીયા કરતા વધારે (શક્ય હોય તો વધારે રૂમ) વપરાશલાયક એરીયા (૨) ફ્લેટમાં અગાઉ કરતા વધારે રૂમ અને નવું કીચન, સારી સગવડતા સાથે અને વધારે બાથરૂમ / ટોઈલેટ (૩) જુના મકાનનું રીપેરીંગ તથા બીલ્ડીંગ જુનું હોઈ મેન્ટેનન્સ બંધ થઈ જાય (૪) નવું હવા ઉજાસવાળું અને આધુનિક સગવડતાવાળું મકાન અને તે પણ લીફ્ટ સાથે (૫) સભ્યને બીલ્ડરને મળતા વેચાણ માટેના ફ્લેટના વેચાણમાંથી ગીફ્ટ મનીની ઘણી મોટી રકમ (૬) સભ્ય હાલના મકાન ખાલી કરીને જાય અને પરત ફરે તેટલા સમય માટે ભાડું (૭) જુના મકાનમાંથી ભાડાના મકાનમાં અને ભાડાના મકાનમાંથી નવા ફ્લેટમાં પરત રહેવા માટે આવતી વખતે ઘરવખરી ફેરવવા માટેનો ખર્ચ (૮) સોસાયટીને ભવિષ્યના મેન્ટેનન્સ માટે મેન્ટેનન્સ ડીપોઝીટ (૯) સોસાયટીમાં કોમન વધારે સગવડતાઓ (૧૦) પાર્કીંગની પૂરતી સગવડતા.

સામાન્ય રીતે સોસાયટીના તમામ સભ્યો સર્વાનુમતિથી સંમત હોય તો રીડેવલોપમેન્ટની કાર્યવાહી કરવી ખૂબ જ સારું રહે છે. પરંતુ મોટાભાગની સોસાયટીમાં કોઈક સભ્ય / સભ્યો કોઈને કોઈ કારણસર રીડેવલોપમેન્ટમાં અડચણ ઉભી કરતા હોય છે અને ઘણી સોસાયટીમાં સભ્યો પોતે જ મોટી રકમ (ગીફ્ટ મની)ની રકમ અગર અન્ય અસંગત માંગણી કરતા હોઈ રીડેવલોપમેન્ટની કાર્યવાહી ખૂબ જ ધીમી ચાલે છે. જે કાર્યવાહી ઝડપથી થાય તો શહેરની અંદર જ અને સભ્યોને રહેતા હોય તે જગ્યાએ જ મોટું અને સારું મકાન મળે અને અન્ય ઉપર જણાવેલ ફાયદા (સ્કીમ મુજબ અલગ અલગ) થાય. આ તમામ બાબત ઓફીસ બિલ્ડીંગ કે કોમર્શીયલ કોમ્પ્લેક્ષને પણ લાગુ પડે છે.

– તિમીર શાહ, અમદાવાદ મો. ૯૮૯૮૨ ૮૯૪૪૪

ગં સ્વ. સરસ્વતીબહેન ઝવેરીલાલ શાહના જય શ્રી કૃષ્ણ.

**શ્રી અમદાવાદ સમસ્ત વાયડા વણિક જ્ઞાતિ
ભાદરવા સુદ ૬ તથા મહા વદ ૫ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ**

ઉપર્યુક્ત ટ્રસ્ટ તથા સ્વ. શ્રી ઈન્દુભાઈ ડાહ્યાભાઈ શાહ તથા સ્વ. કાશ્મીરાબહેન ઈન્દુભાઈ શાહના સ્મરણાર્થે તેમના પુત્ર શ્રી શશાંકભાઈ શાહ તરફથી તથા સ્વ. પુષ્પાવતી રસિકલાલ શાહ તથા સ્વ. શ્રી રસિકલાલ ચીમનલાલ શાહ(આણંદવાળા)ના સ્મરણાર્થે તેમનાં દિકરી શ્રીમતી જયોતિબહેન કિશોરભાઈ પરીખ, ભરુચ તરફથી તથા સ્વ. શ્રી પ્રભાલક્ષ્મીબહેન મોહનલાલ પરીખના સ્મરણાર્થે તેમના ટ્રસ્ટીઓ તથા સ્વ. શ્રી જયંતીભાઈ બાલુભાઈ પરીખ તથા સ્વ. મેનાબહેન જયંતિભાઈ પરીખના સ્મરણાર્થે તેમના પુત્ર શ્રી વિપુલભાઈ તરફથી મળેલ કાયમી ફંડમાંથી જે દર વર્ષે ભાદરવા સુદ ૬ નો હવન અને મહાપ્રસાદનું આયોજન થાય છે તે ચાલુ વર્ષે તા. ૨૪-૮-૨૦૨૦ને સોમવારે આવે છે. પણ, પ્રવર્તમાન સંજોગોને કારણે હવન તેમ જ મહાપ્રસાદનું આયોજન અંધ રાખેલ છે તેની સર્વે જ્ઞાતિજનોએ નોંધ લેવી.

- રમેન્દ્ર જે. પરીખ, પ્રમુખ

**વાયડા વણિક શ્રી વાયડા સંસ્થા
વાયડામાં ભાદરવા સુદી-૬નો હવન**

આ વર્ષે ભાદરવા સુદી-૬નો નવચંડી હવન વાયડામાં તા. ૨૪-૮-૨૦૨૦ને સોમવારના રોજ થશે. જે કોઈને હવનમાં ખેસવાની ઈચ્છા હોય તેમણે રૂ. ૧૧,૦૦૦/- ન્યોછાવર આપવાના રહેશે.

હવન અંગેનો તમામ ખર્ચ સંસ્થા કરશે. જેમને હવનમાં ખેસવાની ઈચ્છા હોય તેમણે તા. ૨૦-૮-૨૦ સુધીમાં પાટણ અજયભાઈનો સંપર્ક કરવો. કોરોના મહામારીને ધ્યાનમાં રાખી સર્વે નિયમો સરકારશ્રીના આદેશ પ્રમાણે પાળવાના રહેશે.

- અજયભાઈ એ. પરીખ, મંત્રી, ૨૧/૨૨, સુરમ્ય અંગલોસ,
ટેલીફોન એક્સચેન્જ રોડ, પાટણ (ઉ. ગુજરાત). મો. ૯૮૨૪૬ ૬૭૩૨૩
રમેન્દ્રભાઈ જે. પરીખ, પ્રમુખ

સ્વ. ભગવાનદાસ નારણદાસ શાહ (મુંબઈ) પરિવારના જય શ્રી કૃષ્ણ.

સ્વ. મંજુલાબહેન રમેશચંદ્ર શાહ (કડીવાળા) પરીવારના જય શ્રી કૃષ્ણ

વાયડા મિત્ર ન મળવા અંગે ...

કેટલાંક સમયથી 'વાયડામિત્ર' નિયમિત ન મળવાની ફરિયાદ વધતી રહે છે. 'વાયડામિત્ર' નિયમિત રીતે દર માસની ૧૦મી તારીખે અચૂક પોસ્ટ કરવામાં આવે છે. પરંતુ કોઈક કારણોસર અંક નિયમિત મળતાં નથી માટે વાયડામિત્ર જે તે માસની ૨૫મી તારીખ સુધી ન મળે તો નીચેનાં સરનામેથી રૂબરૂમાં પણ મેળવી શકાશે.

- (૧) ફોન : ૦૭૯-૨૬૬૩૦૫૭૧ (૨) ફોન : ૦૭૯-૨૭૪૧૨૧૯૩
શ્રી વાયુદેવતાજી મંદીર,
ભાવના ફ્લેટ પાછળ,
નારાયણનગર રોડ,
પાલડી, અમદાવાદ
- (૩) મો. ૯૯૦૯૨૬૫૨૭૦ (૪) ફોન : ૦૨૬૫-૨૩૩૫૨૫૯
શ્રી ઉમાકાંતભાઈ જે. પરીખ
શ્રી જે. જે. પરીખ એન્ડ બ્રધર્સ
૧૯, મહાકાંત, એલીસબ્રીજ,
અમદાવાદ
- (૫) મો. ૯૮૨૪૬૬૭૩૨૩
શ્રી અજય અરવિંદભાઈ પરીખ
શ્રી ગીરીરાજ શુટિંગ શર્ટિંગ,
૩/૪, અવિપ કોમ્પ્લેક્ષ, સ્ટેટ બેંક રોડ,
વેરાઈ ચકલા, પાટણ-૩૮૪૨૬૫ (ઉ.ગુ.)
- શ્રી હર્ષદભાઈ શ્રોફ
પ્રણવ ઇલેક્ટ્રીકલ્સ,
૧૪/એ, રાજલક્ષ્મી કોમ્પ્લેક્ષ,
જુના પાદરા રોડ, વડોદરા

લગ્ન વિષયક

અમદાવાદ સ્થિત (મૂળ વતન - કડી) દશા વાયડા વણિક શ્રી ભાવિનભાઈ જશવંતલાલ શાહની પુત્રી ચિ. રાજવી શાહ, ઉં.વ. ૨૪, ઉંચાઈ ૫'-૩", વજન ૬૦ કિલો, આર્કિટેક્ટ તથા ભરત નાટ્યમ ડાન્સર, સર્વિસ કરતી યુવતી માટે પ્રોફેશનલ ડીગ્રી ધરાવતા તથા વેલસેટેડ યુવકના વાલી તરફથી સંપર્ક આવકાર્ય છે.

સંપર્ક : ભાવિન શાહ, મોબાઈલ : ૯૯૦૯૯૮૫૪૦૬

અલ્પા શાહ, મોબાઈલ : ૯૪૨૮૮૦૩૩૧૭

પ્રવીણાબહેન દીપકભાઈ દલાલ, વિલે પાર્લે (પૂર્વ), મુંબઈ ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

‘આરતી મેટરનીટી હોસ્પિટલ’ ડૉ. સંજય ગાંધી (ડીસા)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

જ્ઞાતિ સમાચાર

સમાચાર-સંપાદક : દીપક મહેન્દ્રભાઈ શાહ, દીપક મહેન્દ્રભાઈ શાહ, ૪૦, આરોહી રેસીડેન્સી, બિલોરી સોલિટેર પાસે, સાઉથ બોપલ, અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૫૮

(M) 98791 10027, E-Mail : dmshah2163@gmail.com

- ૧.) વાયડામિત્ર નહીં મળવા અંગેની ફરિયાદ માત્ર એસ.એમ.એસ., વોટ્સ એપ અથવા પત્ર દ્વારા ફક્ત શ્રી પ્રમોદભાઈને જ મોકલવી જેથી બીજો અંક પોસ્ટ દ્વારા મોકલી શકાય. મેસેજમાં પોતાનું હાલનું અને જૂનું સરનામું ખાસ લખવું.
- ૨.) જ્ઞાતિ સમાચાર ફક્ત સમાચાર સંપાદકશ્રીને જ મોકલવા.
- ૩.) લેખ, કવિતા, શ્રદ્ધાંજલિ, જા.ખ તથા અહેવાલ ફક્ત તંત્રીશ્રીને જ મોકલવા.

પરીક્ષા પાસ

અમદાવાદ : શ્રી વ્રજેશભાઈ પરીખની સુપુ ચિ. નુપુરે Symbiosis International યુનિવર્સિટીમાંથી ૮૦% માર્ક્સ સાથે L.L.M(Masters of Law) કરેલ છે. જેમાં Business and Corporate lawsમાં Specialization કરેલ છે.

ભૂજ : ઓમ હરીશભાઈ શાહ, કોમ્પ્યુટર સાયન્સ (M.Sc., CA & IT) ના બીજા સેમીસ્ટરમાં ૮૨.૩૩ %, કોલેજમાં 2nd રેન્ક સાથે ઉત્તીર્ણ થયેલ છે.

ભૂજ : વૈભવ આશિષ શાહ, ૧૨ સાયન્સ, સી.બી.એસ.ઈ. બોર્ડમાં ૯૨.૨%, એવ ગ્રેડ સાથે ઉત્તીર્ણ

મહેસાણા : ડો. રાજેનભાઈ શરદભાઈ શાહ અને ડો. શેફાલીબેન રાજેનભાઈ શાહની સુપુત્રી પ્રિયા ધો.૧૨ સામાન્ય પ્રવાહમાં, ૯૯.૯૯ પર્સેન્ટાઈલ, ૯૬.૫ ટકા સાથે

અવસાન

ભૂજ : સવિતાબેન વેલજીભાઈ કરશનદાસ શાહનું ૮૬ વર્ષની ઉંમરે તા. ૨૨-૦૩-૨૦૨૦નાં રોજ.

માંડવી : ગાં. સ્વ. ચંદાબેન કુંવરજીભાઈ શાહનું અવસાન થયેલ છે.

ભૂજ : પ્રફુલ્લભાઈ ઠાકરશીભાઈ શાહ (ઉ.વ. ૫૮), તા. ૨૭-૫-૨૦૨૦ ના રોજ.

વડોદરા : પ્રબોધચંદ્ર કનૈયાલાલ પરીખ, તા. ૧૯-૫-૨૦૨૦ ના રોજ.

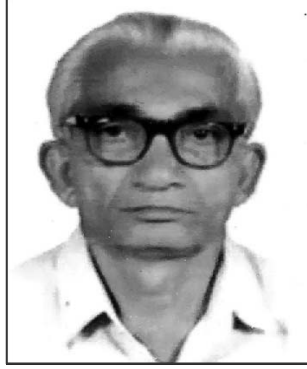
અમદાવાદ:આદિપુરનિવાસી માલવિકાબહેન હેમેન્દ્રભાઈ શાહ, તા. ૫-૬-૨૦૨૦ ના રોજ.

અમદાવાદ : જશવંતભાઈ કાંતિલાલ શાહ (કડીવાળા), તા. ૨૫-૪-૨૦૨૦ ના રોજ.

સ્વ. કુ. હેમલતાબહેન ઝવેરીલાલ શાહના જય શ્રી કૃષ્ણ.

સ્વ. વલ્લભદાસ મોતીચંદ પરિવાર, (કોલ્હાપુર)ના સર્વ જ્ઞાતિજનોને જય શ્રી કૃષ્ણ.

શ્રધ્ધાંજલિ

સ્વ. પ્રબોધચંદ્ર કનૈયાલાલ પરીખ

જન્મ તા.: ૨૮-૫-૧૯૩૯

સ્વર્ગવાસ : ૧૯-૫-૨૦૨૦

દિવસો વિત્યા અને વીતશે કાળ અમાપ
અમ હૈયામાં વસો છો સદા સજીવન આપ
પ્રભુ આપના દિવ્ય આત્માને ચિરશાંતિ અર્પે
એ જ પ્રાર્થના

: સરનામું :

૮ તુલીપ ૩૭, ઓલીવ ગ્રેસની સામે,
પૂજા પાર્ક પાસે, સાંઈનાથ વાસણા રોડ,
ગોકુલ પાર્ટી પ્લોટની પાસે, વડોદરા - ૩૯૦ ૦૦૭

મિનેશ પરીખ

જતીન પરીખ

હર્ષા શાહ

કવિતા પરીખ

હિના પરીખ

પંકજ શાહ

સમીક, ઉજલી, પ્રિયંકા, જય, કશીશ
અકાંક્ષા, વ્રજના, હેતુલ, માર્મિક, જુયાન

એમ. જે. નગરશેઠ (અમેરિકા)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.

ગો. ચંદનબહેન ગો સરોજબહેનનાં સર્વેને જય શ્રી કૃષ્ણ - હ. કેતનભાઈ

શ્રધ્ધાંજલિ

★★★

સ્વ. ભગવતભાઈ
ગીરધરલાલ ગાંધી
સંખેડાવાળા
શ્રીજી ચરણ: ૧૦/૭/૨૦૧૬

સ્વ. સોનલબહેન
વિરેન્દ્રભાઈ પરીખ
જન્મ તારીખ : ૧૦/૭/૧૯૫૫
શ્રીજી ચરણ: ૨૯/૧૦/૨૦૧૫

સ્વ. દિવ્યબાળાબહેન
ભગવતભાઈ ગાંધી
સંખેડાવાળા
શ્રીજી ચરણ: ૮/૭/૨૦૧૭

સૌજન્ય

વિરેન્દ્રકુમાર રતિશચંદ્ર પરીખ

ઉર્વિશ વિરેન્દ્રકુમાર પરીખ

ભાવીની ઉર્વિશ પરીખ

શીરીષકુમાર રતિશચંદ્ર પરીખ

તથા સમસ્ત ગાંધી પરિવારનાં જય શ્રી કૃષ્ણ

: સરનામુ :

બી-૨૦૧, દિવ્ય વિનાયક, શ્રી સિધ્ધી વિનાયક કો.હા.સો,
ગણેશ ચોક, ચાર કોપ, કાંદિવલી (વેસ્ટ), મુંબઈ - ૪૦૦૦૬૭

ફોન નં.: ૯૮૨૦૮ ૮૬૯૭૭, ૯૮૨૦૬ ૮૧૭૬૧

શ્રી શશાંકભાઈ ગાંધી તથા સંજયભાઈ ગાંધી
પ, સુધન, લક્ષ્મી સોસાયટી, વિભાગ નં-૩,
સુભાનપુરા, અલકાપુરી,વડોદરા - ૩૯૦૦૦૫.

ફોન નં.: ૦૨૬૫ - ૨૩૯૬૫૨૩

સ્વ. સુશીલાબહેન અને સ્વ. વ્રજરત્નદાસ પરીખ (પાટણ)ના જય શ્રી કૃષ્ણ.-હ. રાધિકા પરીખ

શ્રધ્ધાંજલિ

સ્વ. પ્રકુલભાઈ ઠાકરશી શાહ

જન્મ તારીખ : ૨-૯-૧૯૬૨, નલિયા

સ્વર્ગવાસ : ૨૭-૫-૨૦૨૦, ભુજ

સુની થઈ ગઈ મનની દિવાલો,
સુના થઈ ગયા ઘરના આંગણીયા,
પ્રેમથી આવકારો દેનારા હવે નહિ મળે,
જીવન એવું જીવી ગયા કે જોનારા જોયા કરે,
કર્યા એવા કાર્યો કે સૌના હૃદયમાં ગુંજ્યા કરે,
દુઃખથી કદી ડર્યા નહિ, સુખથી કદી છલકાયા નહિ,
વહેવાર કદી ચૂક્યા નથી, ધર્મ કદી ભૂલ્યા નથી,
સૌના હૃદયમાં વસતા વસતા પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા,
આપના આત્માને શાંતિ અર્પે એ જ પ્રાર્થના.

ઠાકરશી જેઠાલાલ શાહ

ચન્દ્રપ્રભા ઠાકરશી શાહ

કિશોરભાઈ પ્રાગજી શાહ

રેખાબેન કિશોરભાઈ શાહ

વિપુલ ઠાકરશી શાહ

પૂર્વિ વિપુલ શાહ

વિમળાબેન છોટાલાલ શાહ

સરલાબેન શિરીષભાઈ શાહ

પ્રવિણાબેન પ્રદિપભાઈ શાહ

પ્રીતિબેન પ્રકુલભાઈ શાહ

પ્રીતિબેન પરેશભાઈ શાહ

રોનક પ્રકુલભાઈ શાહ

હિરલ, રાધિકા, હિમાદ્રી, જય, હર્ષ

સ્વ. જેઠાલાલ મોરારજી શાહ પરિવારના

સૌને જય શ્રી કૃષ્ણ

Best Wishes From

**Shri Jethalal Acharatlal Parikh
& Smt. Vidhyagauri Jethalal Parikh Family**

RJP Infrastructure Pvt. Ltd.

Civil Engineers & Contractors - Since 1970

An ISO 9001 : 2008 Company

4th Floor, **RJP House**, Anandnagar Cross Road,
Satellite, Ahmedabad-380015.
079-26931248, 49, 52

J.J. Parikh & Brothers

Pharmaceutical Distributors

Since 1947

Mahakant Building, Opp. V.S. Hospital,
Ellisbridge, Ahmedabad-380006.
079-26576493, 26575693

J. Bipinchandra & Co.

Pharmaceutical Distributors

Since 1990

Nagarshethno Vando
& Biscuit Gali, Nr. Pankor Naka,
Ahmedabad-380001.

J. J. Parikh Pharma Pvt. Ltd.

Pharmaceutical Distributors

Since 1996

C & F Agent for Pharmaceutical Companies

Vidhya Estate, Nr. Ekta Hotel,
Sarkhej, Ahmedabad.

**Late Shri Jashubhai J. Parikh - Adv.
Mrugesh J. Parikh – Advocate**

Panel Advocate of more than 15 insurance companies

3rd Floor, Hasubhai Chambers, Nr. Town Hall,
Ellisbridge, Ahmedabad-380006.
079-26577317

JARUN

Pharmaceuticals Pvt. Ltd.

Pharmaceutical Company

Since 2007

3rd Floor Hasubhai Chambers, Nr. Town Hall,
Ellisbridge, Ahmedabad-380006.

Ramendra – Gita Parikh
Keval – Kinnari
Chinmayee, Sharman
Vrajesh – Shefali Shelat
Om, Arjun

Jashubhai – Kokilaben Parikh
Harshul – Alpa , Mrugesh - Ratna
Bhrita, Darsh, Parita, Darshil
Bakul – Nita Dalal
Meera – David Burns
Chinmay

Umakant – Maya Parikh
Ina
Hiren – Shruti
Harshank, Mishika
Bhavesh – Shital Choksi
Shivam, Ritika

Regi. under RNI No. 6316/57. Permitted to post at Ahmedabad PSO On 10th of every month under postal regd. No. MEH Dn.-296/2019-2021
Issued By SSP, Mehsana, Valid upto 31-12-2021

પ્રકાશન ૧૦/૭/૨૦૨૦

ઈન્દુભાઈ ડાહ્યાભાઈ શાહ પરિવાર

તથા સર્વે કુટુંબીજનોના જય શ્રી કૃષ્ણ

મધુબન, અપંગ માનવ મંડળ પાસે, ડો. વિક્રમ સારાભાઈ રોડ,
અટીરા, અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૧૫

PRINTED BOOK

If undelivered please return to: **SHRENİK PARIKH**, B-7, Shree Siddhi Duplex, nr. Apollo Hospital City Centre, Ambawadi, Ahmedabad - 380006
E-mail : vayvaset@gmail.com

Printed and Published by SHRENİK NAVINCHANDRA PARIKH on behalf of AKHIL BHARTIYA VAYADA PARISHAD ASSOCIATION and printed at Shree Vallabh Printery, 2/B, Ellisbridge Shopping Centre, Behind Ellisbridge Police Station, Opp. Town Hall, Ahmedabad - 380 006 and published from B/7, Shree Siddhi Duplex, Near Apollo Hospital City Centre, Core House, Near Police Quarter, Parimal Garden, Ahmedabad - 380 006. Editor - **SHRENİK NAVINCHANDRA PARIKH**